

PREDLOG

**Vlada Crne Gore
Uprava za dijasporu**

S T R A T E G I J A

SARADNJE SA DIJASPOROM - ISELJENICIMA

za period 2020 - 2023. godine

sa AKCIONIM PLANOM REALIZACIJE

za period 2020 – 2021. godine

Podgorica, maj 2020. godine

SADRŽAJ:

UVOD.....	3
II NORMATIVNI OKVIR KAO OSNOV SARADNJE SA DIJASPOROM –ISELJENICIMA	8
2.1. Pojam i definicija dijaspore - iseljenika Crne Gore	8
2.2. Zakonski, podzakonski i drugi mehanizmi za ostvarivanje saradnje sa dijasporom- iseljenicima	8
III INSTITUCIONALNI OKVIR KAO OSNOV SARADNJE SA DIJASPOROM – ISELJENICIMA	11
IV ANALIZA STANJA.....	15
V CILJEVI I MJERE STRATEGIJE SARADNJE SA DIJASPOROM - ISELJENICIMA	25
1. Očuvanje državnog identiteta dijaspore - iseljenika i pripadnosti Crnoj Gori	25
2. Očuvanja kulturnog identiteta dijaspore – iseljenika	28
3. Jačanje obrazovne, naučne, kulturne i sportske saradnje dijaspore – iseljenika	31
4. Informisanje i povezivanje dijaspore - iseljenika.....	34
5. Zaštita prava i položaja dijaspore – iseljenika.....	37
VI SPROVOĐENJE, PRAĆENJE I FINANSIRANJE STRATEGIJE	46
AKCIONI PLAN REALIZACIJE STRATEGIJE SARADNJE SA DIJASPOROM - ISELJENICIMA 2020 – 2023, KOJI SE ODNOSI NA PERIOD 2020-2021. GODINE	49
UVOD.....	49
TABELA: PREGLED AKTIVNOSTI.....	50

UVOD

Jedna od bitnih osobenosti prostora Crne Gore jeste mobilost stanovništva, čiju motivaciju prepoznajemo u težnji ljudi za ličnim i porodičnim progresom, tj. bijegom od vjekovnog naslijeđenog siromaštva. Sagledavajući istorijske tokove iseljavanja pripadnika naše dijaspore kroz minula vremena, uključujući i savremene trendove iseljavanja, zaključujemo da su ona uglavnom imala ekonomski karakter, a manjim dijelom i svoju političku pozadinu. Takvi procesi, ako su imali kolektivna obilježja, poput kolonizacija ili masovnog iseljavanja nakon ratnih dejstava (Balkanski ratovi, Prvi i Drugi svjetski rat), dugoročno su uticali na politička, ekonomska, socijalna i kulturna dešavanja, kao i nacionalnu i vjersku strukturu stanovništva, kako u Crnoj Gori, tako i u našoj dijaspori, u zemljama prijema.

Trendovi migracija su sastavni oblici svih civilizacija, koje su uvijek saglasne čovjekovim potrebama da obezbijedi lični boljitak i sigurnost, dakle, egzistenciju, koja se ostvaruje u ekonomsko razvijenom i politički stabilnom društvu, odnosno državi. Zato su migracije sa ovog prostora u prošlom vijeku dominantno bile usmjerene prema Zapadu. Na crnogorskom prostoru iseljavanje nije izolovana pojava koja bi se mogla jednoznačno objasniti, kao što je to slučaj kod nekih naroda, nego je ovdje riječ o procesu dugog istorijskog trajanja, koji sadrži različite faktore, od ekonomskih do vjerskih, zbog čega Crnu Goru možemo označiti kao visoko migratornu državu, sa tendencijom daljeg iseljavanja crnogorskih građana. Potvrdu navedenom nalazimo ne samo u individualnim iseljavanjem, nego u kolektivnim egzodusima stanovništva sa ovog područja, još od srednjeg vijeka, zaključno sa drugom polovinom XX vijeka, što sve uticalo na promjenu strukture stanovništva savremene Crne Gore, ali i njene dijaspore. Svakako da je dinamika iseljavanja bila prvenstveno determinisana složenim istorijskim prilikama. Učestala ratna zbivanja, sužen životni prostor, omeđen prirodno - geografskim karakteristikama ovog podneblja, dugotrajna saobraćajna izolovanost, nalazeći se do novijeg doba na periferiji političkih, kulturnih i ekonomskih tokova evropskih društava, sve su to bili činioci da generacije naših iseljenika zadovoljenje ne samo elementarnih ekonomskih potreba potraže daleko od matične zemlje. Naravno da je u svemu ovome bilo avanturističkih težnji pojedinaca koji su bili spremni da se u datom trenutku otisnu u neke krajeve svijeta, koji su u nekom momentu obećavali bolji i srećniji život. Registrovana iseljavanja sa prostora Crne Gore sežu u drugu polovinu 15. vijeka. U minulim vjekovima mnogi iseljenici sa crnogorskom prostora vremenom su izgubili sjećanje na stari zavičaj, odnosno vlastito porijeklo, ne ostavljajući za sobom ni zavičajnu odrednicu. Ipak, postoji i naša dijaspora, poput Crnogoraca iz Peroja, koji su od svog doseljenja 1657. godine zadržali su svoje običaje, religijsko i nacionalno osjećanje, zbog čega predstavljaju našu najstariju iseljeničku zajednicu.

Od druge polovine XIX vijeka, od utemeljenja Knjaževine, odnosno Kraljevine Crne Gore, pa preko različitih jugoslovenskih državih okvira u kojima se nalazila Crna Gora

tokom XX vijeka, možemo u značajnoj mjeri identifikovati i interpretirati migratorna kretanja stanovništva sa današnjeg prostora Crne Gore.

Kao visokomigratorna zemlja, Crna Gora je oduvijek održavala određene veze sa svojom dijasporom, smatrajući je neodvojivim dijelom njenog narodnog i duhovnog bića. Istovremeno ona je predstavljala važan ljudski resurs za Crnu Goru, o čemu svjedoče brojne i raznovrsne djelatnosti savremene dijaspore Crne Gore. Uprkos činjenici da su iseljavanja s prostora Crne Gore povremeno bivala i snažna i masovna, Crna Gora će prve institucionalne veze i saradnju sa dijasporom uspostaviti 1962. godine, kada je formirana Matica iseljenika Crne Gore. Matica iseljenika Crne Gore je za nešto više od trideset godina rada i postojanja blisko sarađivala sa crnogorskim iseljenicima i njihovim organizacijama širom svijeta. U tom periodu i pored nacionalne prepoznatljivosti, iseljeničtvo porijeklom iz Crne Gore činilo je dio šireg narodnog korpusa koje se terminološki određivalo kao „ jugoslovensko “ ili „ naše “ iseljeničtvo. Početkom devedesetih godina prošlog vijeka zamrle su aktivnosti Matice iseljenika, odnosno ona de iure prestaje da postoji 1994. godine. Ostavljena bez institucionalnih veza, godine rata i sankcija, političkih podjela i međunacionalnih tenzija, sve su to bili činoci koji su negativno uticali na, inače, heterogenu strukturu dijaspore Crne Gore. U tom periodu na teritoriji Evrope, Sjeverne Amerike, Kanade i Australije djelovalo je svega nekoliko udruženja sa crnogorskim predznakom. Sa jačanjem državotvorne ideje, čiji su nosioci i promoteri bili i ljudi iz dijaspore, broj naših udruženja u svijetu se povećava. Odlukom Vlade Crne Gore formira se Centar za iseljenike 2002. godine. Crna Gora, nakon skoro decenije pauze, uspostavlja institucionalnu vezu sa svojom dijasporom. Centar za kratko vrijeme stiče kredibilitet ustanove koja svojim projektima i kontaktima obnavlja komunikaciju i uspostavlja određene oblike saradnje sa naših iseljeničtvom, objedinjujući širok dijapazon naših iseljenika, od naučnih radnika i umjetnika do ljudi koji se okupljaju u okviru zavičajnih udruženja i klubova u svijetu. Od osnivanja Centra, njegova djelatnost je bila usmjerena na međusobnom povezivanju dijaspore Crne Gore, podržci njenom jačanju i boljem organizovanju, što je u radu ove ustanove podrazumijevalo uvažavanje specifičnosti i potreba svih iseljenika koji se samoidentifikuju sa Crnom Gorom.

Kada je Crna Gora stekla međunarodno – pravni subjektivitet 2006. godine, njena dijaspora kao i većina njenih građana Crne Gore, ovaj događaj doživljavaju kao ostvarenje dugo čekane obnove crnogorske nezavisnosti. Crnogorska dijaspora ohrabrena činjenicom da konačno ima svoju državu, iako heterogena po više osnova, uvažava i prihvata građanski koncept Crne Gore i počinje da se organizuje na ovaj način. Na ovom konceptu širom svijeta osnivaju se brojna udruženja naših iseljenika. Uprkos nepostojanju normativnog okvira i ograničenim institucionalnim kapacitetima u Crnoj Gori, po prvi put, dijaspora iz Crne Gore organizuje se u Makedoniji, Kosovu, Švajcarskoj, Luksemburgu, Rusiji, Turskoj, a brojna nova udruženja osnivaju se i u zemljama sa najvećom koncentracijom naše dijaspore u kojima su i do tada postojale organizovanje forme njenog djelovanja, prije svega u Srbiji, Njemačkoj, BiH, SAD-u, Kanadi i dr. Taj talas organizovanja naše dijaspore u svijetu nakon obnove nezavisnosti

pratili i bogatije aktivnosti nekadašnjeg Centra za iseljenike usmjerene prema dijaspori, ali i drugih ustanova i tijela (Matice crnogorske, Savjeta manjinskih naroda u Crnoj Gori i dr.) Centar u tom periodu je imao brojne izdavačke projekte, informativnu djelatnost, istraživačke projekte, projekte usmjerene na obnovu jezičkih veza i obrazovanje i sl. Ipak, sa obnovom državne nezavisnosti prepoznaju se i nove obaveze u dijelu rada i odnosa Crne Gore sa svojom dijasporom. Prije svega, radi se o obavezi Crne Gore da štiti prava svojih građana u inostranstvu, razvija i unapređuje odnose crnogorske dijaspore sa matičnom državom, kao i da aktivno radi na očuvanju i njegovanju državnog, kulturnog i jezičkog identiteta u iseljeništvu. Nova politička stvarnost jasno je ukazivala na potrebu novog određenja države prema svojoj dijaspori, odnosno potrebu reorganizacije rada sa dijasporom, utvrđivanja nacionalne strategije i nove politike saradnje sa dijasporom. Saradnja sa iseljenicima postala je sastavni dio unutrašnje i vanjske politike Crne Gore, što je podrazumijevalo stvaranje i unaprijeđenje uslova potrebnih za uključivanje dijaspore u društveni život Crne Gore. Shodno projekcijama Vlade Crne Gore 2013. godine formirana je Uprava za dijasporu, kao organ u sastavu Ministarstva vanjskih poslova (u tom trenutku i evropskih integracija). Nastala je transformacijom nekadašnjeg Centra za iseljenike. Upravi za dijasporu je povjerena institucionalna saradnja sa dijasporom, kao i iniciranje normativnih akata u ovoj oblasti, pa su ubrzo usvojeni Strategija o saradnji sa dijasporom 2015 – 2018, Zakon o saradnji Crne Gore sa iseljenicima (2015) i prateći podzakonski akti. Tek od sredine 2015. godine dijaspora postaje zakonska kategorija, s obzirom da je tada usvojen prvi zakon kojim se uređuje odnos Crne Gore i iseljenika, pa je sprovođenje naprijed navedene strategije započelo upravo donošenjem ovog zakona, što je svakako uticalo na obim planiranih aktivnosti, kao i stepen njihove realizacije. U međuvremenu, na inicijativu Uprave za dijasporu usvojen je novi Zakon o saradnji Crne Gore sa dijasporom – iseljenicima (2018), sa određenim izmjenama i dopunama istog 2019. godine, s obzirom da je Uprava za dijasporu od 01.01.2019. godine samostalni organ državne uprave.

U kontekstu razmatranja položaja crnogorske dijaspore – iseljenika prilikom izrade Strategije o saradnji sa dijasporom – iseljenicima 2020 – 2023. godine, kao i pratećeg Akcionog plana realizacije 2020 – 2021. godine, te potrebu za njihovu bolju integraciju u crnogorsko društvo, tj. učešće u društveno – ekonomskim i drugim procesima, pošlo se od strateških dokumenata Vlade Crne Gore, odnosno Nacionalne strategije održivog razvoja do 2030. godine, Pravaca razvoja Crne Gore 2018 2021. godine i Srednjoročnog programa rada Vlade Crne Gore 2018 -2020.

Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine predstavlja viziju održivog razvoja Crne Gore, u kojoj su postavljene smjernice društveno – ekonomskog razvoja Crne Gore. Isto tako se determinišu migratorna kretanja stanovništva sa prostora Crne Gore kao konstanta, i predlažu mjere za smanjenje odliva stanovništva, koje inače gravitira onim državama, odnosno sredinama sa značajnom koncentracijom naših iseljenika. U tom smislu, dijaspora je prepoznata značajan ljudski resurs za ukupni razvoj Crne Gore, naročito u sektoru nauke, obrazovanja, zdravstva i privrede, a

nadležnost za unapređenje stanja u predmetnoj oblasti, kao i jačanje socijalne inkluzije dijasporu u crnogorsko društvo povjerena je Upravi za dijasporu.

Sa aspekta **Pravaca razvoja Crne Gore 2018 – 2021. godine**, a u pogledu inkluzije dijasporu u sferi biznisa i nauke, konstatovana je potreba u ovom dokumentu za većim korištenjem potencijala ljudskih resursa koji se nalaze u dijaspori, što bi shodno SWOT analizi crnogorske ekonomije, između ostalog, omogućilo kreiranje efikasnije politike za pravce rasta.

U okviru jednog od prioritetnih ciljeva Crne Gore, kao države sa snažnom međunarodnom pozicijom, u **Srednjeročnom programu rada Vlade Crne Gore 2018 – 2020.**, ukazuje se na neophodnost produbljivanja veza matične države sa crnogorskim iseljenicima i njihovim udruženjima kroz realizaciju konkretnih projekata od obostranog interesa. U tom smislu, projekcija je resornog ministarstva da unaprijedi administrativne kapacitete u postojećim diplomatsko – konzularnim predstavništvima i otvaranje novih u državama u kojima je brojna iseljenička zajednica sa crnogorskog prostora. Isto tako, predviđene su konkretne mjere u cilju jačanja sveukupne povezanosti dijasporu sa Crnom Gorom, preko uspostavljanja baza podataka o iseljenicima i organizacijama dijasporu, organizovanje škola jezika i kulture Crne Gore i kurseva crnogorskog jezika, otvaranje informativnih biroa u cilju kvalitetne razmjene informacija sa iseljeničkim zajednicama, kao i otvaranja “Crnogorske sobe” u zemljama sa većom koncentracijom našeg iseljeničstva.

Dakle, prilikom izrade Strategije o saradnji sa dijasporom – iseljenicima 2020 – 2023. godine vodilo se računa o usklađenosti sa gore navedenim krovnim strategijama, koje se dotiču odnosa matice i dijasporu.

Strategija o saradnji sa dijasporom – iseljenicima 2020 – 2023. godine je izraz kontinuiteta sa prethodnim strateškim dokumentima u ovoj oblasti, koje su kao planski akti usvojeni od strane Vlade Crne Gore, gdje su definisani strateški i operativni ciljevi, što omogućava adekvatnu primjenu Zakona o saradnji Crne Gore sa dijasporom – iseljenicima.

Iako su pripreme započete praktično godinu dana nakon obnove nezavisnosti 2006. godine, prva Strategija saradnje sa dijasporom sa Akcionim planom za period 2011-2014., druga Strategija saradnje sa dijasporom za period 2015 -2018. godine imale su za cilji da se uspostavi institucionalna komunikacija i saradnja sa dijasporom, kao i da determinišu nosioce poslova i aktivnosti na planu unapređenja saradnje sa dijasporom, kroz usvajanje normativnih akata, uz institucionalno jačanje organa zaduženog za odnose i saradnju sa dijasporom – Uprava za dijasporu, što je stvorilo pretpostavke i za sistemsko uređivanje ove problematike.

Novom Strategijom, koja je ograničena na period od 4 godine, unapređuju se odnosi na relaciji matice i dijasporu i definišu mjere i aktivnosti na zaštiti položaja crnogorske nacionalne zajednice u zemljama regiona, što je potvrda da je dijaspora visoko

pozicionirana na agendi političkih prioriteta državnih organa i ustanova nadležnih za ostvarivanje saradnje sa dijasporom. Imajući u vidu izražen trend asimilacije kod jednog dijela našeg iseljeničtva, potreban je institucionalan odgovor na spomenute izazove, kojim bi se uticalo na očuvanje nacionalnog i državnog identiteta naših zajednica u zemljama regiona, te sprovođenje drugih aktivnosti i mjera koji za cilj imaju zaustavljanje pomenutih i izuzetno izraženih trendova asimilacije.

Iz naprijed navedenog proizilazi da je ova Strategija prepoznala određene nedostatke u sprovođenju politike prema dijaspori u prethodnom periodu i ukazala na mjere za ispravljenje istih, kao i utvrdila nove operativne ciljeve proizašle na osnovu dosadašnje prakse u saradnji sa dijasporom. Istovremeno su u ovom dokumentu sadržane sve one aktivnosti koje su implementirane shodno prethodno usvojenim strateškim dokumentima, a koje se u kontinuitetu i dalje realizuju.

Na kraju, treba ukazati da je Strategija o saradnji sa dijasporom – iseljenicima 2020 – 2023. godine u korelaciji sa makroekonomskim i fiskalnim projekcijama za period 2017 – 2020, sadržanim u Fiskalnoj strategiji Crne Gore 2017 – 2020. Međutim, sprovođenje predmetnih aktivnosti neće se isključivo bazirati na budžetskim sredstvima nosilaca aktivnosti, već će značajan dio sredstava biti obezbijeđen od strane organizacija dijaspore, koje kao inostrana pravna lica akumuliraju sredstva za rad putem donacija ili učestvovanjem na javnim pozivima za finansiranje projekata u zemljama prijema.

Izrazi koji se u ovoj Strategiji koriste za fizička lica u muškom rodu podrazumijevaju iste izraze u ženskom rodu.

II **NORMATIVNI OKVIR KAO OSNOV SARADNJE SA DIJASPOROM – ISELJENICIMA**

2.1. Pojam i definicija dijaspore - iseljenika Crne Gore

Termin dijaspora – iseljeništvo predstavlja kolektivitet koji ima određene osobenosti, i različito je tretiran u komparativnim iskustvima država. Treba naglasiti da ne postoji jedinstveni pristup, na koji upućuje ili obavezuje neki od međunarodnih dokumenata, u pogledu regulisanja pravnog odnosa između matične države i njene dijaspore, već se ova materija determiniše isključivo u okviru nacionalnog zakonodavstva. Na dio predmetne kategorije – iseljenike mogu se primijeniti međunarodni instrumenti i mehanizmi u pogledu zaštite i ostvarivanja individualnih i kolektivnih ljudskih prava i sloboda, pod uslovom da pripadnici dijaspore uživaju status nacionalne manjine ili etničke grupe u zemljama prijema. Kompleksnost ove problematike daleko je veća ako je potrebno urediti odnos nacionalno i vjerski heterogene dijaspore sa maticom, koja ih povratkom svoje državnosti stavlja u okvir državnog jedinstva i na toj osnovi želi graditi buduće odnose, kao što je to u slučaju Crne Gore, što je uostalom u skladu sa ustavnim konceptom Crne Gore kao građanske države. Dakle, iako su u definisanju pojmova dijaspore – iseljenika korištena rješenja iz uporedne prakse, prije svega, zemalja regiona, struktura dijaspore Crne Gore je daleko složenija, pa se vodilo računa o posebnosti naših iseljenika, pa se u zakonskom određenju dijaspore Crne Gore termini „kultura, jezik, identitet i tradicija“ koriste u pluralu, što predstavlja specifičnost u pozitivnom pravu Crne Gore.

Sagledavajući složenost materije i potrebu regulisanja statusa ove kategorije ljudi u pravnom sistemu Crne Gore, dolazimo do široko determinisanog zakonskog pojma dijaspore – iseljenika Crne Gore: „Dijasporom - iseljenicima smatraju se crnogorski državljani i druga lica porijeklom iz Crne Gore, koji žive u inostranstvu i koji Crnu Goru doživljavaju kao svoju matičnu državu ili državu porijekla i baštine je kao demokratsku, nezavisnu, suverenu i građansku“.

2.2. Zakonski, podzakonski i drugi mehanizmi za ostvarivanje saradnje sa dijasporom-iseljenicima

Odredbama **Zakona o saradnji Crne Gore sa iseljenicima** („Službeni list Crne Gore“, br.47/15) te usvajanjem novog legislativnog akta u ovoj oblasti, **Zakona o saradnji Crne Gore sa dijasporom – iseljenicima**, te njegovih izmjena i dopuna („Službeni list Crne Gore“, br.44/18 i 47/19) definisani su nosioci, kao i uređen način ostvarivanja i jačanja saradnje Crne Gore sa dijasporom - iseljenicima i to kroz preduzimanje mjera i aktivnosti na planu: očuvanja kulturnog identiteta; očuvanja državnog identiteta i pripadnosti Crnoj Gori; jačanja obrazovne, naučne i sportske saradnje; informisanja i povezivanja; zaštite prava i položaja iseljenika i unapređivanja privrednog partnerstva Crne Gore sa iseljenicima. Ove odredbe, iako deklarativnog karaktera, daju vrlo širok osnov za realizaciju brojnih aktivnosti u navedenim oblastima saradnje. Kao njihovi nosioci

navedeni su organi državne uprave, institucije, ustanove, lokalna samouprava i drugi subjekti, koji i u okviru svojih redovnih nadležnosti ostvaraju ili imaju interesa za ostvarivanje saradnje sa dijasporom.

Zakonom je stvoren pravni osnov za formiranje Savjeta za saradnju sa dijasporom - iseljenicima kao savjetodavnog tijela Vlade koje čine predstavnici dijaspore i državnih i lokalnih organa, ustanova, institucija i tijela, dok su Upravi za dijasporu povjerene nadležnosti u pogledu organizovanja redovne godišnje manifestacija „Dani dijaspore - iseljenika“, dodjele državnih nagrada koje se iseljenicima i organizacijama dijaspore za poseban doprinos u jačanju veza sa Crnom Gorom, odnosno promociji Crne Gore na međunarodnom planu, opredjeljenja budžetska sredstva za sufinansiranje programa odnosno projekata organizacija dijaspore – iseljenika putem javnog konkursa, te dodjele posebnih vrsta pomoći organizacijama dijaspore – iseljenika, izdavanja iseljeničkih knjižica, kao i vođenja evidencija o dijaspori – iseljenicima, organizacijama dijaspore-iseljenika i iseljeničkim knjižicama.

Imajući u vidu gore navedene nadležnosti Uprave za dijasporu, kao i izmjenjenu legislativu, a u cilju adekvatne primjene zakonskih odredbi, bilo je neophodno pripremiti i izraditi nove podzakonske akte, koji su usvojeni tokom 2019. godine: Pravilnik o načinu vrednovanja programa odnosno projekata organizacija dijaspore – iseljenika, Pravilnik o kriterijumima dodjele nagrada pripadnicima dijaspore – iseljenicima i organizacijama dijaspore – iseljenika i Pravilnik o obrascu iseljeničke knjižice.

Pravilnik o načinu vrednovanja programa odnosno projekata organizacija dijaspore – iseljenika propisuju se sadržaj javnog konkursa za raspoređivanje sredstava za sufinansiranje programa koje realizuju organizacije dijaspore, izgled i sadržaj obrasca prijave na javni konkurs i način vrednovanja programa odnosno projekata organizacija dijaspore – iseljenika.

Pravilnik o kriterijumima dodjele nagrada pripadnicima dijaspore – iseljenicima i organizacijama dijaspore – iseljenika se propisuju bliži kriterijumi, postupak i način dodjele nagrade za očuvanje državnog identiteta i pripadnosti i pripadnosti Crnoj Gori, nagrade za doprinos u oblasti kulture, nagrade za doprinos u oblasti nauke, nagrade za doprinos u oblasti diplomatije i promocije Crne Gore, nagrade za doprinos za unapređenju privrednog partnerstva sa Crnom Gorom, nagrade za dobročinstvo i nagrade za doprinos u oblasti sporta koje se dodjeljuju istaknutim pripadnicima dijaspore – iseljenicima i organizacijama dijaspore – iseljenika za poseban doprinos koji su dali jačanju veza sa Crnom Gorom.

Pravilnik o obrascu iseljeničke knjižice propisuje izgled, bliži sadržaj i visinu cijene iseljeničke knjižice, kao javne isprave koja imaocu služi u svrhu predstavljanja i identifikacije kao pripadnika dijaspore – iseljenika za vrijeme boravka u Crnoj Gori.

Shodno važećoj zakonskoj regulativi, Uprava za dijasporu je u svrhu daljeg jačanja i ostvarivanja saradnje sa iseljenicima i organizacijama dijaspore, ali i pravilne obrade podataka o dijaspori Crne Gore, između ostalih, donijela Interno pravilo o mjerama

bezbjednosti evidencija u Upravi za dijasporu i Interno pravilo o dodjeli priznanja Uprave za dijasporu.

Internim pravilom o mjerama bezbjednosti evidencija u Upravi za dijasporu obezbjeđuje se osnovna zaštita podataka na fizičkom, tehničkom i organizacionom nivou, u cilju neovlaštenog uništavanja podataka, promjene ili gubitka, kao i neovlaštenog pristupa, prerade, korištenja i prenosa ličnih i drugih podataka iseljenika i organizacija dijaspore iz evidencija i baza koje su u nadležnosti ovog organa.

Internim pravilom o dodjeli priznanja Uprave za dijasporu utvrđena je vrsta prizanja (Povelja, Plaketa i Zahvalnica) koje ovaj organ dodjeljuje iseljenicima i organizacijama dijaspore u cilju prepoznavanja doprinosa istih na planu organizovanja dijaspore i saradnje sa matičnom zemljom, kriterijume za njihovo dodjeljivanje, postupak predlaganja i postupak za dodjeljivanje priznanja.

III INSTITUCIONALNI OKVIR KAO OSNOV SARADNJE SA DIJASPOROM – ISELJENICIMA

Oblast saradnje sa dijasporom – iseljenicima je posljednjih godina podignuta na značajno viši institucionalni nivo. Odnos sa dijasporom - iseljeničtvom nije samo u isključivoj nadležnosti državnih organa i institucija što je osnovnom opisu posla i primarnim djelatnostima, već i drugih subjekata, koji se i posredno, shodno njihovim ingerencijama susrijeću sa poslovima saradnje sa dijasporom. Dakle, višestruka je povezanost dijaspore – iseljenika sa njihovom maticom Crnom Gorom, od zavičajnog nivoa tj. lokalnih samouprava, preko privrednog, kulturnog, sportskog aspekta i partnerstva, do direktne, svakodnevne saradnje sa njima preko Uprave za dijasporu. U ukupnoj državnoj politici Crne Gore, dijaspora se nalazi visoko pozicionirana na agendi političkih prioriteta, pa gotovo da nema državnog organa ili institucije koja u dijaspori ne prepoznaje faktor odnosno resurs ukupnog razvoja Crne Gore, od najviših državnih adresa, Predsjednika, Vlade Crne Gore, resornog ministarstva, pa do drugih subjekata koji ostvaruju komunikaciju i saradnju sa dijasporom – iseljenicima, Glavni grad, Prijestonica i jedinice lokalne samouprave, Matica crnogorska, Savjeti manjinskih naroda, Privredna Komora Crne Gore, Radiotelevizija Crne Gore i druga tijela u okviru svojih nadležnosti.

Zakonom o saradnji Crne Gore sa dijasporom – iseljenicima, u čl. 6. i 7., propisano je da „Politiku saradnje sa dijasporom - iseljenicima, na predlog organa državne uprave nadležnog za vanjske poslove (u daljem tekstu: Ministarstvo), utvrđuje Vlada Crne Gore (u daljem tekstu: Vlada), a sprovode je Uprava za dijasporu (u daljem tekstu: Uprava), kao i drugi organi državne uprave u okviru zakonom utvrđenih nadležnosti. Vlada donosi Strategiju saradnje sa dijasporom - iseljenicima, kao i akcioni plan za realizaciju Strategije, kojima se utvrđuju prioritetni ciljevi na planu saradnje sa dijasporom - iseljenicima, konkretne mjere i aktivnosti za realizaciju tih ciljeva, određuju nosioci poslova i rokovi za njihovu realizaciju.

Na inicijativu Skupštine, njenih radnih tijela i nadležnog odbora, Uprava daje informacije iz oblasti saradnje sa dijasporom - iseljenicima. Uprava podnosi nadležnom odboru izvještaj o radu, najmanje jednom godišnje.“

U širokom spektru državnih organa i institucija prepoznajemo nekoliko državnih organa koji čine okosnicu saradnje sa dijasporom – iseljenicima:

- **Uprava za dijasporu** formirana je 01. oktobra 2013. godine, tada kao organ u sastavu Ministarstva vanjskih poslova i evropskih integracija, a od 01.01.2019. godine samostalni organ uprave preko kojeg se ostvaruje saradnja Crne Gore sa dijasporom - iseljenicima;

Saglasno odredbama Zakona o vanjskim poslovima, **Ministarstvo vanjskih poslova** je nadležno da razvija saradnju sa iseljenicima i organizacima dijaspore iz Crne Gore. U tom smislu, politika saradnje sa dijasporom – iseljenicima ostvaruje se u okviru posebne organizacione jedinice ovog ministarstva, Generalnog direktorata za konzularne poslove i dijasporu, kao i putem diplomatsko – konzularnih predstavništava Crne Gore u inostranstvu, u čiji djelokrug poslova, shodno navedenom Zakonu. Stoga ova predstavništva razvijaju saradnju sa iseljenicima iz Crne Gore na području države prijema i država koje nerezidentno pokriva, rade na očuvanju državnog identiteta i pripadnosti Crnoj Gori kod iseljenika i očuvanju njihovog nacionalnog i kulturnog identiteta.

- Odlukom o izmjenama i dopunama Poslovnika Skupštine Crne Gore, 11. maja 2012. godine, osnovan je **Odbor za međunarodne odnose i iseljenike** (u daljem tekstu: Odbor) (ranije - Odbor za međunarodne odnose i evropske integracije);
- Skupština Crne Gore je 31. jula 2015. godine usvojila prvi Zakon o saradnji Crne Gore sa iseljenicima, u kojem je propisano formiranje **Savjeta za saradnju sa iseljenicima**, kao savjetodavnog tijela Vlade koje učestvuje u kreiranju i sprovođenju Strategije, akcionog plana za realizaciju Strategije, kao i ukupnih aktivnosti saradnje sa iseljenicima.

Uprava za dijasporu je organ državne uprave nadležan isključivo za saradnju Crne Gore sa dijasporom – iseljenicima. Kako je naprijed navedeno, do 01. januara 2019. godine bila je organ u sastavu Ministarstva vanjskih poslova. Promjenom legislative Uprava je samostalni organ državne uprave, sa svim nadležnostima državnih organa koji samostalno obavljaju svoje djelatnosti. Uprava je prva instanca kojoj se iseljenik ili organizacija iseljenika obraća u saradnji sa matičnom državom - Crnom Gorom, kao i posrednik podrške i logistike i predstavlja operativnu instancu koja se iseljenicima bavi na dnevnoj osnovi. Ona je zadužena za iniciranje donošenja, kao i izrade normativnih akata u oblasti dijaspore – iseljenika. Kao koordinator i posrednik stara se, zajedno sa relevantnim institucijama, o zaštiti prava i interesa iseljenika, o očuvanju kulturnog i državnog identiteta i pripadnosti Crnoj Gori, očuvanju i njegovanju jezika, kulture i tradicije u iseljeničkim sredinama, jačanju obrazovne, naučne, kulturne i sportske saradnje između Crne Gore i dijaspore, informisanju dijaspore - iseljenika i povezivanju sa Crnom Gorom, zaštiti prava i položaja dijaspore – iseljenika, kao i unapređivanju privrednog partnerstva između dijaspore - iseljenika i Crne Gore. Takođe, bavi se i izdavanjem iseljeničkih knjižica, sufinansiranjem programa odnosno projekata organizacija dijaspore, dodjelom nagrada istaknutim pripadnicima dijaspore i organizacijama dijaspore, organizacijom manifestacije Dani dijaspore – iseljenika, uspostavljanjem i održavanjem kontakata sa dijasporom - iseljenicima i organizacijama dijaspore – iseljenika, kao i podsticanjem na organizovanje i uzajamnu saradnju pojedinaca i organizacija u dijaspori. Uprava vrši podsticanje doprinosa dijaspore - iseljenika saradnji Crne Gore sa zemljama prijema, stvaranje pretpostavki, pogodnosti i olakšica za povratak dijaspore - iseljenika u Crnu Goru i njihovu integraciju u društvo,

praćenje i zaštitu ostvarivanja ljudskih i manjinskih prava dijaspori - iseljenika u zemljama prijema, podsticanje i afirmaciju donatorstva i drugih oblika dobročinstva dijaspori - iseljenika i organizacija dijaspori – iseljenika, jačanje kapaciteta organizacija dijaspori na poslovima javne diplomatije sa ciljem promocije državnih interesa Crne Gore na najvišim nivoima odlučivanja u državi prijema, kao i druge poslove koji su joj određeni u nadležnost. Ona takođe periodično izvještava Vladu o svom radu programu rada za sljedeću godinu, kao i o realizaciji Strategije i Akcionog plana njene realizacije. Uprava je obavezna da periodično, na kontrolnim saslušanjima, izvještava skupštinski Odbor za međunarodne odnose i iseljenike o svojim aktivnostima, najmanje jednom godišnje. Takođe, resorno ministarstvo Uprave je Ministarstvo vanjskih poslova koje vodi vanjsku politiku Crne Gore, kojoj svakako pripada i saradnja sa našom dijasporom.

Ministarstvo vanjskih poslova (u daljem tekstu: Ministarstvo) je, shodno zakonskoj regulativi, organ nadležan za pripremu zakona, podzakonskih akata i strategija u oblasti saradnje sa dijasporom – iseljenicima, te predlaganja, pregovaranja, utvrđivanja i potpisivanja međunarodnih ugovora i protokola, koji se odnose na status crnogorske dijaspori. Istovremeno Ministarstvo vrši nadzor nad radom Uprave, daje predloge za unapređenje rada istog organa i stara se o pravilnom sprovođenju propisa u ovoj oblasti. Ministarstvo ima posebnu nadležnost u postupku predlaganja predstavnika dijaspori – iseljenika u Savjetu za saradnju sa dijasporom – iseljenicima, kao i u postupku sufinansiranja projekata, odnosno programa organizacija dijaspori. Takođe, Ministarstvo ostvaruje u različitim formama saradnju sa iseljenicima i organizacijama dijaspori, kako u zemlji, tako i u inostranstvu, naročito, preko naših diplomatsko – konzularnih predstavništva, nadležnih za sprovođenje Zakona i Strategije na određenom juridičkom području.

Odbor za međunarodne odnose i iseljenike je radno tijelo Skupštine Crne Gore, koje u okviru svog djelokruga prati i razmatra prijedloge i inicijative za donošenje zakona i drugih akata te razmatra druga pitanja iz nadležnosti Skupštine Crne Gore koji u cjelosti ili u nekom svom segmentu određuju životna pitanja iseljenika koji žive u drugim državama.

Formiranjem radnog tijela Skupštine Crne Gore za saradnju sa iseljenicima, crnogorski parlament je dao svoj inicijalni doprinos pitanjima iseljenika, stavljajući dijasporu na mjesto koje zavređuje podjednaku pažnju kao mnogobrojna druga pitanja kojima se bave skupštinska radna tijela. Osnivanjem Odbora za međunarodne odnose i iseljenike takođe je ispunjen jedan od institucionalno-pravnih okvira za saradnju sa iseljenicima propisanih Strategijom saradnje sa dijasporom 2011-2014. Odbor je krajem 2013. godine usvojio Platformu o saradnji Odbora za međunarodne odnose i iseljenike sa iseljenicima iz Crne Gore, koja predstavlja dodatni doprinos ovog radnog tijela Skupštine Crne Gore u uspostavljanju kvalitetnog, čvrstog i dugoročnog odnosa prema iseljenicima. Članom 42 Poslovnika Skupštine Crne Gore određen je djelokrug rada Odbora za međunarodne odnose i iseljenike Crne Gore, a u odnosu na nadležnosti sa iseljenicima:

- Razmatra pitanja koja se odnose na status iseljenika iz Crne Gore u drugim državama i predlaže mjere za ostvarivanje, unapređivanje i zaštitu njihovih prava;
- Ostvaruje kontakte i saraduje sa organizacijama iseljenika iz Crne Gore u inostranstvu.

Takođe, Odbor vrši nadzor nad radom Uprave za dijasporu organizovanjem kontrolnih saslušanja o pitanjima dijaspore i konkretnim aktivnostima na polju saradnje sa iseljenicima iz Crne Gore. Odluku o kontrolnom saslušanju donosi Odbor.

Savjet za saradnju sa dijasporom - iseljenicima je tijelo utemeljeno Zakonom o saradnji Crne Gore sa dijasporom – iseljenicima, kao savjetodavni organ Vlade Crne Gore, koji kreira i razmatra sprovođenje strategija i zakona, a koje se odnose na pitanja od interesa za dijasporu – iseljenike. Takođe, on inicira preduzimanje aktivnosti koje se tiču očuvanja jezika, kultura i tradicija dijaspore - iseljenika, privredne, naučne i sportske saradnje dijaspore - iseljenika sa Crnom Gorom, jačanja zajedništva i pripadnosti Crnoj Gori, položaja i prava dijaspore - iseljenika u Crnoj Gori i zemljama prijema, organizovanja dijaspore - iseljenika, informisanja i povezivanja, kao i druge aktivnosti od interesa za Crnu Goru i dijasporu – iseljenike. Savjet daje mišljenje o pojedinim pitanjima u vezi sa dijasporom - iseljenicima na zahtjev nosilaca saradnje, donosi poslovnik o svom radu kojim se određuju opšti uslovi, način i postupak donošenja odluka, donosi kodeks ponašanja članova Savjeta i usvaja i podnosi Vladi godišnji izvještaj o svom radu, do 31. marta tekuće godine za prethodnu godinu.

Savjet čine predstavnici dijaspore - iseljenika, predstavnici organa državne uprave, nadležnog odbora, opština i drugih institucija i udruženja i istaknute ličnosti koje su se afirmisale u oblastima saradnje sa dijasporom – iseljenicima. Predstavnik dijaspore - iseljenika za članove Savjeta predlažu najaktivnije organizacije dijaspore - iseljenika odnosno organizacije dijaspore - iseljenika sa najvećim brojem članova koje djeluju na teritoriji države za koju se vrši izbor. Mandat Savjeta traje četiri godine. Organi Savjeta su predsjednik i četiri potpredsjednika. Predviđeno je da se Savjet sastaje u Crnoj Gori, najmanje jednom godišnje. Savjet konstituše svoja radna tijela – odbore, i to:

- Odbor za jačanje kulturnog i državnog identiteta
- Odbor za nauku i prosvjetu
- Odbor za sport
- Odbor za informisanje
- Odbor za zaštitu prava i položaja iseljenika
- Odbor za privredno partnerstvo
- Odbor za evropske integracije
- Odbor za pravna pitanja
- Odbor za zdravstvo i zdravstvenu zaštitu
- Odbor za ravnopravnost polova i
- Odbor za širenje crnogorske zajednice u svijetu.

IV ANALIZA STANJA

Promjenom državno pravnog statusa Crne Gore, promijenjena je i percepcija dijaspore. Otkada je Crna Gora zaokružila međunarodni subjektivitet 2006. godine, naše iseljništvo se, u relativno kratkom razdoblju, našlo visoko na političkoj agendi izvršne i zakonodavne vlasti Crne Gore. Pripreme za jačanje saradnje sa dijasporom su započete praktično nakon obnove nezavisnosti. Prva Strategija saradnje sa dijasporom sa Akcionim planom za period 2011-2014. godine usvojena je 20. decembra 2010. godine. Strategijom su, između ostalog, definisani prioritetni ciljevi, nosioci poslova i aktivnosti na planu unapređenja saradnje sa dijasporom, a njen najznačajniji rezultat jeste institucionalno jačanje organa zaduženog za odnose i saradnju sa dijasporom. Dakle, realizovan je strateški cilj, osnivanje Uprave za dijasporu 2013. godine, kao organa u sastavu Ministarstva vanjskih poslova. Dodatno, osim institucionalnog jačanja organa zaduženog za ovu oblast, predviđena je i obaveza njenog normativnog uređivanja kroz izradu posebnog zakona. Zakonom je bilo potrebno urediti odnose i način saradnje sa dijasporom, kao i utvrditi nadležnosti i međusobne odnose organa i institucija u ostvarivanju te saradnje. U izradi ovog zakona korištena su rješenja iz uporedne prakse i iskustava nama sličnih visokomigratornih zemalja (prvenstveno zemalja regiona), iako je struktura dijaspore Crne Gore daleko kompleksnija i slojevitija. Zakon o saradnji Crne Gore sa iseljenicima je usvojen 2015. godine i predstavlja normativno uobličeno odnosa između Crne Gore i njene dijaspore – iseljenika, koji je baziran na spomenutoj strategiji.

Zakonom o saradnji Crne Gore sa iseljenicima su utvrđene nadležnosti zakonodavnih i izvršnih organa u pogledu ostvarivanja saradnje sa dijasporom – iseljenicima. Zakon apostrofira upravu za dijasporu kao glavnog nosioca saradnje, pri čemu je utemeljeno i posebno Vladino tijelo, Savjet za saradnju sa iseljenicima. U okviru nadležnosti ovog Zakona, Uprava, u saradnji sa ostalim državnim organima, ustanovama i lokalnom samoupravom, ima obavezu da, između ostalog, kontinuirano realizuje manifestaciju “Dani dijaspore – iseljenika”, kao i sprovodi odgovarajući postupak dodjele nagrada da istaknutim iseljenicima i organizacijama dijaspore, u različitim kategorijama, koje su zakonski determinisane.

Uprava za dijasporu, kao glavni nosilac aktivnosti saradnje sa dijasporom – iseljenicima, je prethodnu Strategiju saradnje sa dijasporom – iseljenicima za period 2015-2018., realizovala sa visokim stepenom realizacije od 90,6%. Kroz navedenu strategiju su se ostvarile sve pretpostavke za normativnu i institucionalnu komunikaciju i saradnju sa dijasporom – iseljenicima. Normativno, saradnja sa dijasporom – iseljenicima je zaokružena usvajanjem novog zakona, 2018. godine, te preko izmjena i dopuna istog 2019. godine, kao i donošenjem podzakonskih akata 2019. godine. Institucionalna saradnja se izvorno ostvaruje preko Uprave za dijasporu, Ministarstva vanjskih poslova (diplomatsko – konzularnih predstavništava), Odbora za međunarodne odnose i iseljenike Skupštine Crne Gore, Savjeta za saradnju sa dijasporom – iseljenicima Vlade

Crne Gore, dok supsidijarno preko ustanova, tijela, lokalnih samouprava i drugih subjekta.

Svakako da se jedna od najvažnijih realizovanih aktivnosti odnosi na sufinansiranje programa odnosno projekata organizacija dijaspora – iseljenika putem javnog poziva na kojem učestvuju iste sa svih kontinenata. Sufinansiranje programa odnosno projekata organizacija dijaspora-iseljenika Uprava je realizovala tokom 2019. godine, kada je raspisan prvi Javni konkurs. Imajući u vidu administrativne kapacitete organizacija dijaspora-iseljenika, kao i činjenicu da su to pravna lica koja u osnovi djeluju po principu dobrovoljnosti, na prvom Javnom konkursu učestvovala su 42 udruženja od ukupno 50 upisanih u Registar organizacija dijaspora - iseljenika, što predstavlja preko 80% organizacija sa kojima Uprava ostvaruje saradnju. Vjerovatno da bi procenat realizacije aktivnosti bio i veći, međutim, dio registrovanih organizacija nije mogao kandidovati programe odnosno projekte usljed zakonskih ograničenja koja se odnose na član 44 Zakona o saradnji Crne Gore sa dijasporom - iseljenicima, gdje je predviđeno da pravo učešća na javnom konkursu ima organizacija dijaspora - iseljenika ako je registrovana najmanje dvije godine prije objavljivanja javnog konkursa. Kako je u pitanju djelatnost Uprave za dijasporu koja će se u narednom periodu odvijati kontinuirano i sa uvećanim budžetskim iznosima, očekuje se puna realizacija predmetne aktivnosti na način što će predstavnici Uprave prilikom službenih posjeta u direktnoj komunikaciji informisati organizacije dijaspora-iseljenika o uslovima i mogućnostima učešća na Javnom konkursu za sufinansiranje programa odnosno projekata. Zato se očekuje još veći stepen participacije organizacija dijaspora - iseljenika u realizaciji ove aktivnosti.

Takođe, od 2017. godine Uprava za dijasporu započela je redovnu dodjelu, shodno zakonskim ovlaštenjima, posebne vrste materijalne pomoći organizacijama dijaspora – iseljenika. Tako su dodjeljena sredstva u naprijed navedenoj godini iznosila 17.411 eura, dok su u 2019. godini iznosila 20.724 eura. Kako se posebne vrste pomoći dodjeljuju organizacijama dijaspora - iseljenika u slučaju da je doveden u pitanje njihov rad i dalje funkcionisanje, kao podrška osnivanju nove organizacije dijaspora -iseljenika ili u slučaju potrebe hitnog realizovanja projekta za koji nijesu dodijeljena sredstva u skladu sa članom 42 ovog predmetnog Zakona, na ovaj način se u kontinuitetu ostvaruje odgovoran odnos Uprave za dijasporu prema zahtjevima organizacije dijaspora - iseljenika.

Raspolaganje podacima o dijaspori, njenoj brojnosti, geografskoj lociranosti, obrazovanju, radnom statusu, angažovanju iseljenika u organizacijama dijaspora, izuzetno je važno sa stanovišta planiranja odnosa između matice i dijaspora. Razumijevanje raznovrsnosti dijaspora Crne Gore može pomoći u identifikovanju resursa unutar našeg iseljeničtva. U prethodnom periodu, Uprava za dijasporu je uvela različite oblike evidencija, od izdavanja iseljeničkih knjižica, upisa u web aplikaciju dijaspora Crne Gore, te sa drugim državnim organima učestvuje u izradi i ažuriranju evidencija odnosno baza naučnih, zdravstvenih i kulturnih radnika i sportista iz crnogorske dijaspora.

Osnovni oblik evidencije organizacija dijaspore-iseljenika predstavlja Adresar u kojem se nalaze ovi subjekti i gdje su na sajtu Uprave za dijasporu dati osnovni podaci o njihovom pravnom subjektivitetu. Do kraja 2019. godine, u okviru Adresara zastupljena je 201 organizacija dijaspore - iseljenika širom svijeta, što je od naročite važnosti za dalju komunikaciju Uprave za dijasporu i drugih državnih organa i ustanova sa našom dijasporom. Istovremeno ova elektronska platforma dovodi do međusobnog povezivanja dijaspore i njihovog umrežavanja, čime se otvara mogućnost kreiranja novih sajtova i portala u iseljeništvu.

Postupak izdavanja iseljeničkih knjižica, kao legitimacija iseljenika dok borave u Crnoj Gori, započet je u martu 2018. godine. Imaoci ove legitimacije mogu biti lica koja nemaju crnogorsko državljanstvo. U postupku izdavanja iste učestvuje više državnih organa : Uprava za dijasporu, Ministarstvo unutrašnjih poslova i diplomatsko-konzularna predstavništva Crne Gore u inostranstvu. Iako navedena isprava iseljenicima ne omogućava sticanje političkih, ekonomskih ili nekih drugih prava, postoji značajno interesovanje za izdavanje iseljeničke knjižice, naročito kod stare generacije iseljenika, koja Crnu Goru doživljava kao zemlju svog porijekla, što potvrđuje njihovu emotivnu vezu sa zemljom predaka. Ujedno, to podrazumijeva jačanje svijesti o državnoj pripadnosti dijaspore prema Crnoj Gori. Tako je u 2018. godini podnijeto 604 zahtjeva i izdato 593 iseljeničkih knjižica, dok je u 2019. godini podnijeto 665 zahtjeva i izdato 648 iseljeničkih knjižica. Broj izdatih iseljeničkih knjižica u 2019. godini bi bio veći, ali zbog izmjena i dopuna podzakonske regulative privremeno je bio obustavljen postupak njihovog izdavanja. Dominantan broj aplikanata je iz Republike Turske, a poslije slijede zemlje Latinske Amerike. Indikativno je da u evidenciji u predmetnom periodu nema aplikanata među starom generacijom iseljeništvu u tzv. prekomorskim zemljama – SAD, Kanade i Australije, zbog čega je neophodna veća angažovanost naših diplomatsko-konzularnih predstavništava na spomenutim područjima, a u cilju sprovođenja aktivnosti povećanja broja aplikanata za iseljeničku knjižicu.

Web aplikacija „Upiši se“ koja se nalazi na sajtu Uprave za dijasporu instalirana je u aprilu 2019. godine. Inače, u javnom diskursu uglavnom se barata sa aproksimativnim ciframa kada je u pitanju brojnost crnogorske dijaspore, koja je, po strukturi heterogena i geografski disperzivna. Da bi pružili adekvatne institucionalne odgovore na ovo kompleksno pitanje, Uprava za dijasporu je na inicijativu Povjereništva Matice crnogorske u R. Sjevernoj Makedoniji kreirala predmetnu evidenciju u obliku Upitnika, sa 27 pitanja na crnogorskom i engleskom jeziku, a u cilju identifikacije, odnosno pripadnosti iseljenika Crnoj Gori. Predmetna aplikacija treba da pruži ne samo podatke o brojnosti, već i da omogući sagledavanje socijalne strukture naših iseljenika. Aktom upisa u evidenciju ujedno se prepoznaje potreba konkretnog lica za ostvarivanje kontakta sa Crnom Gorom, što je takođe bitno za dalja istraživanja naše dijaspore. U konkretnom slučaju govorimo o aktivnostima čiju opravdanost možemo objektivno sagledati tek u narednom vremenskom periodu. Mogući problemi u realizaciji ove aktivnosti nalaze se u nedovoljnoj informisanosti iseljenika o ovom projektu. Zato je neophodna koordinacija diplomatsko - konzularnih predstavništava Crne Gore i

organizacija dijaspore – iseljenika na određenom području u cilju obavljanja neposredne komunikacije sa našim iseljenicima da bi se upoznali sa konceptom ovog projekta. U tom smislu, postoje pozitivna iskustva, tako da se nakon realizacije samo jedne službene posjete predstavnika Uprave za dijasporu iseljeništvu u Kraljevini Švedskoj upisalo u ovu web evidenciju - Upitnik 60 iseljenika.

Uprava za dijasporu njeguje kulturu sjećanja i institucionalni pristup u izučavanju i prezentovanju građe o dijaspori. U saizdavaštvu je objavila nekoliko publikacija : *Vijek sjećanja Medova 1916 -2016*, *Istorija Crne Gore XIX –XXI vijek* na španskom jeziku, te poslije više od dvije decenije i monografiju *Dijaspورا Crne Gore u prošlosti i sadašnjosti*. Takođe, u partnerskom odnosu sa časopisom *Komuna* realizovan je tematski broj isključivo posvećen dijaspori Crne Gore. Jedan broj rukopisa nalazi se u pripremi za štampu, a ovaj državni organ redovno otkupljuje izdanja koja tretiraju ukupnu baštinu Crne Gore i distribuira ih organizacijama dijaspore. U završnoj fazi su istraživanja starijeg crnogorskog iseljeništa u zemljama Latinske Amerike na osnovu Memoranduma o saradnji između Uprave za dijasporu i Centra za istraživanje latinoameričkih migracija – CEMLA u R. Argentini, kao što je to slučaj sa i starom dijasporom u Sjedinjenim Američkim Državama, gdje je nosilac ove aktivnosti Matica crnogorska. Isto tako, od strane organizacija dijaspore – iseljenika tokom 2019. godine započeta su istraživanja o crnogorskom iseljeništvu u Albaniji, Bugarskoj, Srbiji i Kosovu koje je sufinansirala Uprava za dijasporu. Prezentacija prikupljenih podataka očekuje se u formi publikacija u periodu važenja predmetne Strategije.

Uprava za dijasporu u saradnji sa prosvjetnim ustanovama Crne Gore i uz podršku lokalne samouprave organizuje edukaciju pripadnika dijaspore kroz različite programe izučavanja crnogorskog jezika, kulture i tradicije Crne Gore. Organizacija dopunskih škola i kurseva crnogorskog jezika u inostranstvu jedan je od prioritarnih zadataka u pogledu očuvanja identiteta u iseljeništvu, naročito kod druge i treće generacije iseljenika. Dopunska nastava u dijaspori organizovana je u zemljama prijema sa većom koncentracijom našeg iseljeništa (Urugvaj, Argentina, Albanija Njemačka), koju izvode stručna lica u skladu sa važećim udžbenicima i priručnicima. Međutim, da bi se stvorile pretpostvake za kontinuirano organizovanje dopunske nastave i kurseva crnogorskog jezika u iseljeništvu očekuje se od Ministarstva prosvjete iniciranje sistemskog pristupa u rješavanju ovog pitanja. Uprava za dijasporu i diplomatsko – konzularna predstavništva Crne Gore će i dalje pružati moguću logistiku i materijalnu pomoć iseljeničkim udruženjima u realizaciji ovih aktivnosti.

Da bi se obezbijedio neposredan kontakt sa crnogorskom istorijom, kulturom, jezikom, prirodom, tradicijom za potomke naših iseljenika svake godine održava se Ljetnja škola jezika i kulture “Crna Gora moja postojbina”, na Ivanovim Koritima, u organizaciji Uprave za dijasporu, a u saradnji sa Zavodom za školstvo Crne Gore. Riječ o projektu koji je dobio tradicionalna obilježja, s obzirom da je do sada organizovana trinaesta Ljetnja škola, koja svake godine okuplja više od 50 polaznika – djece uzrasta od 9 do 15

godine, i od velikog je značaja za jačanje svijesti pripadnosti matičnoj državi ili zemlji porijekla kod potomaka naših iseljenika.

U pogledu očuvanja i unapređenja jezičkog identiteta Uprava za dijasporu je u saradnji sa Fakultetom za crnogorski jezik i književnost sa Cetinja izradila tokom 2019. godine online kurs crnogorskog jezika, koji je postavljen u obliku elektronske platforme na sajtu Uprave. U predmetnom projektu sadržano je gradivo na četiri strana jezika : engleskom, španskom, turskom i albanskom, pri čemu je u odabiru stranih jezika uzeta brojnost potomaka crnogorskog iseljeničtva. Ovaj online kurs u budućem periodu može biti pouzdan izvor informacija o procesu učenja crnogorskog jezika u dijaspori Crne Gore.

Uprava za dijasporu, sa ostalim državnim organima i ustanovama, materijalno pomaže različite sadržaje u oblasti kulture, podstičući na taj način integrisanost dijaspore u ukupnu crnogorsku kulturu. S tim u vezi, značajan broj iseljenika participira u kulturnim dešavanjima, kako u Crnoj Gori, tako i u zemljama u kojima je naša dijaspora značajnije prisutna. Postoji intenzivna djelatnost različitih subjekata, od državnih organa do nevladinih organizacija, u pogledu organizovanja različitih kulturnih sadržaja namijenjenih našem iseljeničtvu (promocije knjiga, likovne izložbe, muzički koncerti, folklor i dr.).

U pogledu informisanja, Uprava za dijasporu je kreirala sajt na kome se nalaze određena uputstva, tekstovi, aplikacije i druge informacije, koje su prevashodno namijenjene dijaspori. Imajući u vidu posjećenost sajta Uprave za dijasporu u prethodnom periodu, isti organ će na osnovu predviđenih aktivnosti u ovoj Strategiji izraditi nove elektronske platforme i vršiti ažuriranje informacija od interesa za crnogorsku dijasporu.

Ipak, kao što je to slučaj i kod drugih naroda, tako i dijaspora Crne Gore intenzivno prati satelitski program RTCG, koji ujedno predstavlja najvažnije informativno glasilo, čiji su sadržaji isključivo posvećeni našoj dijaspori. U neposrednoj komunikaciji predstavnika Uprave za dijasporu sa menadžmentom RTCG prezentovana su interesovanja naših iseljenika i njihove želje za unapređenjem programskog sadržaja. Nedostaju sadržaji koje preferiraju mlađe generacije iseljenika u dijelu sportskog programa (direktni prenos takmičenja reprezentacija Crne Gore), kao i zabavnog programa (filmska, muzička i druga dešavanja u Crnoj Gori). U pogledu jačanja kadrovskih kapaciteta neophodno je stvaranje dopisničke mreže, koja bi pratila i učinila direktno dostupnim brojne događaje u dijaspori. U cilju racionalizacije troškova RTCG, dopisnici iz inostranstva bi se mogli angažovati iz reda naše dijaspore. Shodno navedenom, u korelaciji je jačanje tehničkih kapaciteta satelitskog programa RTCG i njegova puna dostupnost kod kablovskih operatera u zemljama regiona.

Unutar dijaspore Crne Gore trenutno postoji relativno mali broj informativnih glasila i njihovi kapaciteti su generalno nedostatni. Iako bibliografija bilježi veći broj glasila crnogorske dijaspore, prije svega, u zemljama regiona, poput časopisa "Oganj" (R.Srbija) ili " Vijenac" (R. Makedonija) i drugih, isti nijesu bili u mogućnosti da zbog

nedostakna materijalnih sredstava zadržati redovnu produkciju. “Crnogorski glasnik” (R.Hrvatska) i revija “Bihor” (Luksemburg) predstavljaju štampana iseljenička glasila sa najdužom tradicijom, kao elektronska glasila, poput, portala *fokuspress* (SAD), te sajtova *Montenegro – Canada* i *Montenegrin ethnic association of Australia*. Uprava za dijasporu će na osnovu javnog poziva za sufinansiranje projekata odnosno programa organizacija dijaspore – iseljenika, pružati materijalnu podršku internet sajtovima i portalima naše dijaspore, kao i štampanim glasilima u dijaspori, uključujući i pomoć novoosnovanim medijima u dijaspori, sprovodeći analizu sadržaja štampanih i elektronskih medija u dijaspori.

Uprkos mogućnosti da pripadnici dijaspore pod istim uslovima studiraju kao državljani Crne Gore na univerzitetskim jedinicama, trenutno je veoma mali broj studenta iz reda našeg iseljeničtva, pa je u cilju stimulisanja većeg broja studenata iz dijaspore bilo neophodno obezbijediti besplatne školarine, smještaj i ishranu u studentskim domovima, kao i pravo na zdravstvenu zaštitu studentskim ambulantama.

Veoma bitno za ostvarivanje kvalitetnog odnosa između matične države i dijaspore jeste osmišljavanje projekata kojima bi doprinosilo razvoju sporta u dijaspori, što otvorilo perspektive za veću integrisanost iseljenika, prije svega, mladih ljudi unutar iseljeničkih zajednica u zemljama prijema. Do sada nijesu postojala redovna sportska takmičenja unutar dijaspore, ili predstavnika matice i dijaspore, izuzev revijalnih fudbalskih utakmica između matice i dijaspore, kao i amatersko sportskog takmičenja “Crnogorske svjetske igre iseljenika” koje su održane u okviru “ Dana dijaspore – iseljenika “, a koje su izazvale značajno interesovanje. To je bio razlog za iniciranje organizacije redovnih sportskih manifestacija, koji bi uslovile boljem povezivanju iseljenika i udruženja dijaspore u zemljama prijema. U tom smislu, Ministarstvo sporta bi trebalo da pruži podršku u angažovanju sporskog stručnog kadra i distribuiru opremu registrovanim sportskim klubovima u dijaspori sportsku opremu. Prepoznajući značaja sporta, naročito reprezentativnih selekcija, za afirmaciju Crne Gore u svijetu započeta izrada baze sportskih radnika u dijaspori.

Sagledavajući postojeće stanje, a na osnovu dosadašnjeg iskustva u radu sa dijasporom – iseljenicima, nameće se potreba da crnogorske iseljeničke zajednice u zemljama regiona tretiramo posebno, što u prethodnim strategijama nije bio slučaj. Prema tome, predložena Strategija predviđa operativne ciljeve koji bi zaustavili negativne posljedice, koje se odnose na trend asimilacije dijela crnogorskih iseljenika, prvenstveno zaštite individualnih i kolektivnih, odnosno ljudskih i manjinskih prava crnogorske nacionalne manjine u zemljama regiona, ali i na unapređenje ukupne saradnje sa dijasporom u različitim oblastima.

Uprava za dijasporu ima dodatnu obavezu pojačane saradnje sa crnogorskim nacionalnim vijećima (savjetima) u regionu, odnosno tamo gdje Crnogorci predstavljaju nacionalnu manjinu u zemlji prijema, što je jedan od prioriteta, pa su u tom pogledu u Strategiji definisane aktivnosti koje sprječavaju dalju asimilaciju Crnogoraca u regionu. U tom smislu, želimo da ukažemo na činjenice da je na posljednjem popisu stanovništva

2011. godine u R. Srbiji zabilježeno oko 30000 Crnogoraca manje (popisano 38527) nego na popisu 2002.g. kada ih je bilo 69049 (1991. ih je bilo 118934, a 1981. godine 147466). U R. Hrvatskoj Crnogoraca je bilo 2011. godine 4517, a 1991. godine 20365. Na Kosovu je 1991. godine živjelo 20365 Crnogoraca, a danas živi samo oko 250. U R.Sjevernoj Makedoniji na popisu 1981.godine živjelo je 3940, dok 2002.g. 2300 Crnogoraca, a popis 2011. godine je prekinut iz političkih razloga, pa ne postoje oficijelni podaci o nacionalnoj strukturi stanovništva. Uprkos porukama sa najviših državnih adresa Kosova i R. Sjeverne Makedonije u kojima su date javne garancije da će Crnogorci biti ustavna kategorija u spomenutim državama, to do sada nije slučaj. Zbog nepostojanja odgovarajućih indikatora o trenutnom položaju pripadnika crnogorske manjine u pogledu ostvarivanja individualnih prava ili diskriminacije po nacionalnom osnovu, prije svega, na Kosovu, možemo konstatovati da su nedovoljno integrisani u kosovsko društvo (naročito u oblasti radnih odnosa, zaposlenja u državnim organima, lokalnoj samoupravi i preduzećima), uprkos činjenici da je 2019. godine otvoren Razvojni centar Crnogoraca u Prištini. U R. Sjevernoj Makedoniji, kada su u pitanju individualna prava Crnogoraca i njihova integrisanost u makedonsko društvo su na zadovoljavajućem nivou, ali svoja kolektivna prava u političkom smislu ne mogu ostvariti sve dok ne budu ustavna kategorija. Za poboljšanje pravno – političkog statusa crnogorske manjine u R.S.Makedoniji neophodno je potpisivanje sporazuma o priznavanju manjina između R.Sjeverne Makedonije i Crne Gore. Prema rezultatima popisa u R. Albaniji 2012. godine, ukupan broj Crnogoraca je iznosio svega 366, iako predstavnici crnogorskih udruženja osporavaju taj podatak, navodeći aproksimativnu vrijednost od 10.000 do 25.000 građana crnogorskog porijekla koji žive samo u skadarskom okrugu, a koji su bili posebno izloženi asimilaciji do 1990. godine. Dio našeg iseljništva je organizovan oko srpsko – crnogorskih udruženja u Albaniji. Od 2017. godine važeći zakon o zaštiti nacionalnih manjina u Albaniji prepoznaje Crnogorce kao posebnu nacionalnu manjinu. Međutim, samo sa R.Hrvatskom je Crna Gora formirala Mješoviti odbor za sprovođenje sporazuma između Crne Gore i R.Hrvatske o zaštiti prava crnogorske manjine u R.Hrvatskoj i hrvatske manjine u Crnoj Gori. Iako je shodno važećoj zakonskoj regulativi R. Srbije formiran Nacionalni savet crnogorske nacionalne manjine 2014. godine, isto tijelo u dosadašnjem radu nije unaprijedilo položaj crnogorske zajednice u R.Srbiji (prethodni saziv je zbog nefunkcionalnosti posebnim rješenjem Ministarstva državne uprave i lokalne samouprave R.Srbije raspušten u oktobru 2018.godine), dok novi saziv Savjeta ne zastupa legitimne interese Crnogoraca, zbog čega je pokrenuta inicijativa kojom bi se utemeljila nova krovna organizacija – crnogorskih udruženja u R. Srbiji. U javnom diskursu prisutna je negacija crnogorskog nacionalnog identiteta, a samo u jednoj lokalnoj samoupravi uveden je crnogorski jezik u zvaničnu upotrebu, iako su ispunjeni zakonski uslovi da se kao zvanični jezik nacionalne manjine uvede i u druge opštine, naročito na teritoriji AP Vojvodine. Imajući u vidu položaj crnogorskog naroda u R.Srbiji treba intenzivirati saradnju sa državnim organima R. Srbije u cilju unapređenja kolektivnih prava Crnogoraca u R. Srbiji. Na polju očuvanja kulturnog identiteta treba izvršiti afirmaciju crnogorskih stvaralaca iz matice i dijaspore

kroz razne programe, što bi istovremeno otvaralo perspektive i za umrežavanje aktivnosti crnogorskih nacionalnih zajednica iz zemalja regiona u narednom periodu.

Uz navedene primjere trenda asimilacije Crnogoraca iz zemalja regiona, neophodno je ukazati na evidentan nedostatak inkluzije brojnog crnogorskog iseljeničtva u SAD-u starije generacije u aktivnostima ukupne naše dijasporu na tom području, pa u tom smislu je potrebno intenzivirati posjete predstavnika Uprave za dijasporu i diplomatsko – konzularnih predstavnika Crne Gore u SAD u cilju ostvarivanja neposredne komunikacije sa crnogorskim iseljeničtvom na tom području.

Na osnovu prethodnih činjenica, jasno se mogu prepoznati tendencije koje vode daljoj asimilaciji Crnogoraca u regionu. Predloženim mjerama u ovom dokumentu mogu se bar umanjili ili usporili takvi trendovi u dijaspori, pri čemu mora doći do izražaja zakonom obavezujuća međuresorska saradnja državnih organa i ustanova na tom planu, što dosad i nije bila preovladavajuća praksa u radu sa dijasporom. Kad su u pitanju procesi asimilacije crnogorske nacionalne manjine u izradi ovog dokumenta koristili smo komparativna iskustva iz zemalja regiona. U tom pogledu, predviđeno je unapređenje materijalne podrške i intenzivnije saradnje nadležnih državnih organa i ustanova Crne Gore sa udruženjima crnogorske nacionalne manjine u regionu, kao i organizovanje tematskih sastanaka predstavnika udruženja Crnogoraca iz regiona, u cilju međusobnog povezivanja i razmjene iskustava.

Jedan od bitnih zahtjeva iseljenika i organizacija dijasporu, posebno onih iz regiona, odnosi se na pitanje izmjena i dopuna Zakona o državljanstvu, čime bi se stekli uslovi za dalje jačanje veza matice i dijasporu, što bi podrazumijevalo veoma visok stepen realizacije strateških i operativnih ciljeva datih u ovoj Strategiji.

Shodno temeljnim evropskim vrijednostima koje, između ostalih, počivaju na rodnoj ravnopravnosti, stekli su se uslovi da se unutar dijasporu Crne Gore sprovedu istraživanja o položaju naših žena. Kako je ova tematika bila na margini interesovanja ne postoje podaci o njihovoj brojnosti niti profesionalnoj, dobroj ili bilo kakvoj drugoj strukturi žena u dijaspori. Na inicijativu članova savjeta za saradnju sa dijasporom – iseljenicima akcentovana je potreba za većom participacijom i vidljivošću žena u aktivnostima dijasporu, s obzirom da su mnoge od njih prepoznate u privrednom, naučnom i kulturnom životu zemalja prijema. U tom pogledu, prvi korak je izrada informatora o uspješnim ženama u crnogorskoj dijaspori. Isto tako, neophodno je izvršiti istraživanje o ulozi žene u savremenoj crnogorskoj dijaspori. Ipak, kao otežavajuća okolnost za realizaciju ovih aktivnosti postoje objektivni razlozi, s obzirom da u Crnoj Gori ne postoje naučne ustanove koje se bave demografskim procesima u dijaspori, za razliku od država regiona (R.Hrvatska, R.Srbija, R.Sjeverna Makedonija i dr.)

Uprava za dijasporu je tokom 2018. godine u saradnji sa Ministarstvom vanjskih poslova i Ministarstvom unutrašnjih poslova organizovalo konzularne dane u više država Zapadne Evrope, a u cilju neposrednog pružanja konzularnih usluga našim iseljenicima iz Slovenije, Austrije, Njemačke Švajcarske Luksemburga, Belgije i Holandije. Tokom

konzularnih dana, u namjenskom vozilu opremljenim biometrijskom stanicom obrađivani su zahtjevi crnogorskih državljana u dijaspori za izdavanje pasoša. U okviru ovih konzularnih dana pruženo je oko 1000 konzularnih usluga. Predmetna aktivnost trebala bi da bude trajnog karaktera, s obzirom da osim konzularnih usluga predstavnici naših diplomatsko - konzularnih predstavništava (U daljem tekstu: DKP) i Uprave za dijasporu su u prilici da se neposredno upoznaju sa potrebama i problemima naših iseljenika. Shodno interesovanju organizacija dijaspore – iseljenika za konzularne dane, iste bi trebalo organizovati u SAD, Kanadi i R. Turskoj.

Dijaspora u kontinuitetu pruža značajan doprinos ukupnom ekonomskom razvoju Crne Gore. Prema zvaničnim podacima državnih organa, novčani priliv od dijaspore iznosi oko 500 miliona eura u 2018. godini, što je predstavljalo negdje 1/4 budžeta Crne Gore u toj godini. Najveći broj doznaka iz dijaspore usmjerene su prema članovima uže i šire porodice, ali značajan dio tih novčanih transfera usmjeren je kroz investicije, prije svega, u sektorima turizma, ugostiteljstva i građevinarstva. Ovaj kapital uglavnom potiče od iseljenika koji žive i rade u državama Zapadne Evrope i SAD-a. Najveći broj iseljenika je zavičajno orjentisan, mada su nedovoljno informisani o mogućnostima ulaganja, zbog čega u planovima razvoja lokalnih samouprava treba obrazovati posebne kancelarije za dijasporu, koje bi, između ostalog, informisali iseljenike i organizacije dijaspore o prostorno - planskoj dokumentaciji i mogućnostima investiranja na određenom području. U tom smislu, za realizaciju ove aktivnosti veoma je bitno uključivanje predstavnika lokalne samouprave u posjete iseljeničkim organizacijama. Uprava za dijasporu će na svom sajtu instalirati elektronsku platformu koja će omogućiti zainteresovanim iseljenicima i organizacijama dijaspore da se informišu o projektima od značaja za lokalne samouprave.

Iako je organizovan veći broj skupova i konferencija u Crnoj Gori i dijaspori sa tematikom koja se odnosila na promociju privrednih potencijala Crne Gore i ulaganja iseljenika u zavičaj, čini se da je izostalo značajnije učešće iseljenika u efektiviranju privrednog partnerstva, naročito, kada su u pitanju investicije većeg obima. Takođe, postoji percepcija o nedovoljnom korištenju ljudskog resursa koji postoji u dijaspori, prije svega, preko koordinacije i transfera stručnog znanja, što je značajno za unapređenje konkurentnosti privrede i ukupnog poslovnog ambijenta u Crnoj Gori

Učešće iseljenika u promotivnim aktivnostima u oblasti turizma je na niskom nivou, imajući u vidu da je to strateška privredna grana u Crnoj Gori. Iako veliki broj iseljenika provodi godišnje odmore u Crnoj Gori, naročito tokom ljetnje turističke sezone, Nacionalna turistička organizacija nedovoljno koristi kapacitete organizacija dijaspore na stranim emitivnim tržištima. Promocija crnogorskog turizma mogla bi se odvijati tokom cijele kaledarske godine, a ne samo tokom nekoliko dana sajmovia turizma u inostranstvu, na način, što bi se organizacijama dijaspore redovno distribuirao turistički reklamni materijal, pa bi se u njihovim prostorijama o turističkoj ponudi Crne Gore mogli informisati ne samo iseljenici već i stranci. U cilju što veće posjećenosti tokom ljetnje i zimske sezone, neophodno je usmjeriti aktivnosti koje bi podrazumijevale bolju

informisanost iseljenika o turističkoj ponudi Crne Gore, ali i stvoriti prepostavke koje bi stimulisale iseljenike da godišnje odmore provode u Crnoj Gori.

Imajući u vidu nesporan kapital kojim raspolaže dijaspora, što proizilazi iz predmetnog dokumenta, nameće se potreba da se u što većem procentu realizuju aktivnosti, čija bi implementacija podrazumijevala integrisanost dijaspore u savremeno crnogorsko društvo, odnosno generisala sveukupne potencijale naše dijaspori. Da bi se ostvarili postavljeni ciljevi, osim koordinisanog rada državnih organa i ustanova Crne Gore u politici saradnje sa dijasporom, potrebno je dodatno unaprijediti partnerski odnos sa organizacijama dijaspore - iseljenika, s obzirom da navedeni pravni subjekti direktno primjenjuju aktivnosti u zemljama prijema koje su determinisane ovom Strategijom.

Sagledavanjem ukupnog stanja u našem iseljensktvu, u predmetnom dokumentu utvrđene su mjere i aktivnosti, kojima se ohrabruju procesi čiji je cilj objedinjavanje svih prepoznatih potencijala dijaspore Crne Gore sa matičnom državom ili zemljom porijekla. Takvim nastojanjima stvaraju se pretpostavke da primjećeni probemi u ovoj oblasti, poput fragmentacije organizacija dijaspore ili asimilacija crnogorske nacionalne zajednice u zemljama regiona, budu neutralisani ili trendovi bar značajno umanjeni. Moguće slabljenje veza iseljenika sa maticom moglo bi dovesti do gubitka u ljudskim resursima, pa samim tim bi se takve projekcije mogle negativno reperkutovati i na performanse crnogorske ekonomije.

V CILJEVI I MJERE STRATEGIJE SARADNJE SA DIJASPOROM - ISELJENICIMA

Neodvojivi dio razvojnih i drugih strategija i politika Crne Gore je svakako Strategija saradnje sa dijasporom - iseljenicima, i ista ima za cilj očuvanje i jačanje sveukupnih odnosa matice i iseljeničtva.

Predmetnim dokumentom se definišu prioritetni ciljevi, nosioci poslova i aktivnosti koje u sljedećem četvorogodišnjem periodu i dalje, treba da stvore neophodne pretpostavke za sistemsko i kvalitetno unapređenje saradnje sa iseljenicima, koja će biti i podsticaj za iseljenike u traženju boljih formi organizovanja i komunikacija sa maticom, pokrenuti njen kreative potencijal na projektima od obostranog interesa, otvarati prostor iseljenicima da lakše artikulišu svoje potrebe i bude faktor unutrašnjeg razvoja Crne Gore i njene afirmacije na međunarodnom planu.

1. Očuvanje državnog identiteta dijaspore - iseljenika i pripadnosti Crnoj Gori

Na planu očuvanja državnog identiteta i pripadnosti državi Crnoj Gori, nadležni državni organi i institucije moraju nastaviti dosadašnji rad na podsticanju građanske svijesti, privrženosti i pripadnosti iseljenika državi Crnoj Gori na način kako iseljenici u razvijenim demokratijama doživljavaju pripadnost državi nezavisno od porijekla, etničke ili vjerske pripadnosti. U tom smislu, potrebno je nastaviti ohrabrivanje, jačanje i formiranje nedjeljivog crnogorskog državnog identiteta, kao i jačanje i afirmisanje svijesti o pripadnosti državi Crnoj Gori, uz neophodno uvažavanje nacionalnih, vjerskih i drugih osobenosti.

U skladu sa ustavnim, odnosno građanskim konceptom Crne Gore, potrebno je podsticati multietničnost i multikonfesionalnost u iseljeničkim organizacijama, kao garant osjećaja pripadnosti zajedničkoj državi.

U svim iseljeničkim sredinama potrebno je nastaviti obilježavanje državnih praznika Crne Gore (21. maj i 13. jul), kao i ostalih istorijskih događaja – jubileja koji podupiru građanski, multietnički i multikonfesionalni sklad u Crnoj Gori. Istovremeno, neophodno je ulagati stalne napore da se u potpunosti obezbijedi poštovanje državnih simbola: zastave, grba i himne Crne Gore. Takođe, neophodno je da naziv iseljeničkog udruženja ima veze sa matičnom državom Crnom Gorom ili nekom njenom kulturnom, geografskom ili drugom odrednicom. Jačanje pripadnosti državi Crnoj Gori se takođe sprovodi kontinuiranim jačanjem saradnje državnih organa Crne Gore i organizacija dijaspore – iseljenika, posebno jačanjem kapaciteta naših postojećih diplomatsko-konzularnih predstavništava, kao i otvaranjem novih, u zemljama sa najvećim brojem crnogorskih iseljenika, kao i imenovanjem počasnih konzula iz reda našeg iseljeničtva.

Pod ovaj strateški cilj potpadaju i Zakonom o saradnji Crne Gore sa dijasporom – iseljenicima konstituisani „Dani dijaspore - iseljenika“, manifestacija koja svake godine

okuplja naše iseljeništvo kroz brojne manifestacije, a svake druge godine i kroz dodjeljivanje nagrada za poseban doprinos na planu jačanja veza sa Crnom Gorom najistaknutijim iseljeničkim organizacijama i pojedincima. Takođe, u sredinama sa najvećom koncentracijom iseljenika, ovdje treba pomenuti i angažovanje na projektima „Crnogorska kuća“ ili „Crnogorska soba“, koje bi okupljale iseljenike u duhu najbolje tradicije građanske, multietničke i multivjerske Crne Gore, čime bi se jačao državni identitet, kreirali i realizovali projekti od interesa za iseljenike i afirmaciju Crne Gore.

Takođe, ovdje pripada i sufinansiranje projekata organizacija dijasporo – iseljenika po javnom pozivu Uprave za dijasporu, koje se realizuje jednom godišnje. Javni poziv se objavljuje u II kvartalu. Ove, 2020. godine, ukupni iznos sredstava će biti 130 000 Eur. Isto tako, nastaviće se kontinuirano dodjeljivanje posebnih vrsta pomoći organizacijama dijasporo – iseljenika u 2020. godini u iznosu od 42.000.00 Eur.

Veoma je važno, u okviru dopunske nastave o svojoj postojbini Crnoj Gori, u kontinuitetu raditi na očuvanju jezika i kulturnog identiteta, a poželjno bi bilo ustanoviti i fond iz koga bi se ova nastava finansirala.

Savjet za saradnju sa iseljenicima treba da intenzivira predlaganje projekata, a korisno bi bilo i da se više puta sastane u toku godine.

U okviru strateškog cilja u oblasti **očuvanja državnog identiteta i pripadnosti Crnoj Gori** identifikujemo sljedeće operativne ciljeve:

1.1. Osnažiti saradnju crnogorskih institucija sa crnogorskom dijasporom u projektnim aktivnostima kroz dinamičniju ulogu Savjeta za saradnju sa iseljenicima i intenzivnije prisustvo državnih institucija u oblasti saradnje s dijasporom.

1.2. Jačanje državnog identiteta i pripadnosti Crnoj Gori kroz odgovarajuće aktivnosti koje promovišu upis u evidencije iseljenika, obilježavanje državnih praznika i obezbjeđivanje publicističkog i državnog propagandnog materijala

Operativni cilj 1.1 će se ostvariti primjenom sljedećih aktivnosti:

1.1.1. Organizacija godišnje sjednice Savjeta za saradnju sa dijasporom – iseljenicima

Ključni nosioci: Savjet za saradnju sa iseljenicima, Uprava za dijasporu

Indikator: Godišnja sjednica Savjeta za saradnju sa dijasporom – iseljenicima održana. Izvještaj.

1.1.2. Intenzivirati predlaganje projekata od strane Savjeta za saradnju sa iseljenicima, Savjet da realizuje bar jedan projekat godišnje i povećati broj sjednica Savjeta u toku godine

Ključni nosioci: Savjet za saradnju sa iseljenicima, Uprava za dijasporu

Indikator: Savjet za saradnju sa dijasporom – iseljenicima realizovao najmanje jedan projekat godišnje. Godišnji izvještaj.

1.1.3. Organizacija manifestacije „Dani dijaspore - iseljenika“

Ključni nosioci: Uprava za dijasporu, RTCG, lokalne samouprave, organizacije iseljenika

Indikator: Manifestacija „Dani dijaspore - iseljenika“ organizovana. Izvještaj.

1.1.4. Dodjeljivanje nagrada najuspješnijim iseljenicima u 7 oblasti, u okviru „Dana dijaspore – iseljenika“

Ključni nosioci: Uprava za dijasporu

Indikator: Dodijeljene nagrade najuspješnijim iseljenicima. Izvještaj.

1.1.5. Sufinansiranje projekata organizacija dijaspore po javnom pozivu Uprave za dijasporu

Ključni nosioci: Uprava za dijasporu, Organizacije dijaspore – iseljenika

Indikator: Sufinansirani projekti organizacija dijaspore. Izvještaj.

1.1.6. Afirmacija značaja dijaspore i odgovornog odnosa institucija i nadležnih organa na pitanjima od značaja za dijasporu, iz njihove nadležnosti

Ključni nosioci: Uprava za dijasporu i ostali organi državne uprave

Indikator: Afirmisan značaj dijaspore i pitanja od značaja za dijasporu iz nadležnosti institucija. Izvještaji institucija.

1.1.7. Posjete predstavnika Uprave za dijasporu i ostalih državnih organa, organa lokalne samouprave i drugih tijela organizacijama naše dijaspore

Ključni nosioci: Uprava za dijasporu i ostali organi državne uprave i lokalne samouprave

Indikator: Realizovane posjete predstavnika Uprave za dijasporu i ostalih državnih organa, organa lokalne samouprave i drugih tijela organizacijama naše dijaspore. Izvještaji.

Operativni cilj 1.2. će se ostvariti primjenom sljedećih aktivnosti:

1.2.1. Upis iseljenika u evidenciju dijaspore na sajtu Uprave za dijasporu

Ključni nosioci: Uprava za dijasporu, DKP, Organizacije dijaspore - iseljenika

Indikator: Na sajtu Uprave za dijasporu kontinuirano se vrši upis iseljenika u evidenciju dijaspore. Broj upisanih iseljenika.

1.2.2. Apliciranje iseljenika za iseljeničku knjižicu

Ključni nosioci: Uprava za dijasporu, DKP, Organizacije dijaspore- iseljenika

Indikator: Iseljenici u kontinuitetu apliciraju za iseljeničku knjižicu. Broj iseljenika koji su aplicirali.

1.2.3. Podrška obilježavanju državnih praznika Crne Gore u zemljama prijema

Ključni nosioci: Uprava za dijasporu, Ministarstvo vanjskih poslova (DKP)

Indikator: Uprava za dijasporu i Ministarstvo vanjskih poslova (diplomatsko konzularna predstavništva (DKP)) podržali obilježavanje državnih praznika Crne Gore u zemljama prijema. Izvještaji.

1.2.4. Obezbjedivanje prigodnog materijala sa državnim simbolima (zastave, suveniri, dresovi, itd.)

Ključni nosioci: Uprava za dijasporu, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Ministarstvo sporta, Nacionalna turistička organizacija, i dr.

Indikator: Nadležne institucije obezbjeđuju prigodni materijal sa državnim simbolima. Izvještaji.

1.2.5. Obezbjedivanje knjiga i drugog publicističkog materijala udruženjima dijaspore

Ključni nosioci: Uprava za dijasporu, Ministarstvo kulture, Nacionalna biblioteka Crne Gore „Đurđe Crnojević“, Biblioteka za slijepe i druge nacionalne javne ustanove kulture, Ministarstvo turizma, Univerzitet Crne Gore, CANUMatica crnogorska, i dr.

Indikator: Nadležne institucije obezbjeđuju knjige i drugi publicistički materijal udruženjima dijaspore. Izvještaj.

1.2.6. Izdavačka djelatnost Uprave za dijasporu (stvaralaštvo koje baštini multikulturalnost u državi i dijaspori)

Ključni nosioci: Uprava za dijasporu

Indikator: Uprava za dijasporu realizuje izdavačku djelatnost. Izvještaj.

1.2.7. Izdavačka djelatnost drugih izdavača kojom se obrađuje tematika od interesa za dijasporu – iseljenike (Matica crnogorska, Savjeti manjinskih naroda u Crnoj Gori i CEKUM)

Ključni nosioci: Matica crnogorska, Savjeti manjinskih naroda u Crnoj Gori, CEKUM

Indikator: Realizovana izdavačka djelatnost : Matica crnogorska, Savjeti manjinskih naroda u Crnoj Gori i CEKUM realizuju izdavačku djelatnost. Podaci o izdavaštvu.

2. Očuvanja kulturnog identiteta dijaspore – iseljenika

U oblasti očuvanja kulturnog identiteta (jezici, kulture, tradicije), neophodno je da relevantne institucije nastave dosadašnje aktivnosti. U skladu sa međunarodnim aktima, treba nastaviti ispitivanje sistemskih mogućnosti koje zemlje prijema pružaju iseljenicima na planu očuvanja maternjih jezika, kulturnih specifičnosti i tradicije, te zaključivati bilateralne ugovore koji bi institucionalno obezbijedili primjenu međunarodnih standarda u ovoj oblasti. Takođe, treba nastaviti sa kreiranjem obrazovnih programa, udžbenika i drugog didaktičkog materijala za izvođenje dopunskog obrazovanja i vaspitanja djece iseljenika, pri čemu treba koristiti savremene informatičke metode za učenje jezika na daljinu. Neophodno je organizovanje projekata (likovni, književni, muzički, folklorni, itd.) u cilju afirmacije kultura i kulturnih različitosti i promocija kulturnog nasljeđa i tradicija u iseljeničkim sredinama, kao i organizovanje simpozijuma, okruglih stolova i drugih manifestacija.

U kontinuitetu našu dijasporu treba informisati o savremenoj crnogorskoj kulturi i umjetnosti u Crnoj Gori i dijaspori.

U cilju očuvanja i njegovanja kulturnog identiteta potrebno je obezbijediti materijal iz oblasti kulture i postarati se za njegovu dostupnost putem interneta, takodje povremeno organizovati rasprave u zemljama prijema iz oblasti kulture i kulturnog identiteta, te predstavljajući crnogorskih kulturnih stvaraoca (književnost, film, muzika, slikarstvo, muzejski i arhivski eksponati, itd.) u sredinama gdje imamo značajno iseljeništvo.

U ovoj oblasti treba nastaviti sa istraživanjem istorije i kulturnog nasljeđa crnogorskog iseljeništva u Crnoj Gori i inostranstvu. U tom smislu, od velikog značaja je iniciranje otvaranja kulturnih centara Crne Gore u sredinama sa najbrojnijom iseljeničkom populacijom. Treba jačati bibliotečki fond (izdanja na jezicima naroda i nacionalnih manjina Crne Gore) u cilju očuvanja jezika i kulture, kako u iseljeničkim organizacijama, tako i u diplomatsko-konzularnim predstavništvima. Treba raditi na prikupljanju i čuvanju muzejskog materijala i obrazovanju istraživačko-dokumentacionog centra iseljenika, kao posebne muzejske zbirke u okviru neke od postojećih javnih ustanova koje se bave muzejskom djelatnošću.

U oblasti očuvanja kulturnog identiteta, neophodno je periodično organizovati susrete kulturnih radnika iz dijaspore, kako u iseljeništvu, tako i u Crnoj Gori. Postoje uslovi za godišnje organizovanje u Crnoj Gori susreta pjesnika iz dijaspore, što bi vremenom moglo postati tradicionalno. Okupljanje pjesnika bi trebalo održavati u mjestu koje ima posebnu simboliku za državu Crnu Goru.

Važno je podržati dalje organizovanje Ljetnje škole jezika i kulture "Crna Gora, moja postojbina", čiji su polaznici djeca iseljenika, sa ciljem da kroz igru i zabavu unaprijede znanje jezika i upozaju kulturnu, istorijsku i prirodnu baštinu Crne Gore.

Takođe, treba realizovati književnoistorijska i jezikoslovna proučavanja u savremenoj Crnoj Gori i dijaspori.

U okviru strateškog cilja u oblasti očuvanja kulturnog identiteta, identifikujemo sljedeće operativne ciljeve:

2.1. Očuvanje i njegovanje jezika, kulture i tradicije dijaspore u zemljama prijema kroz organizaciju škola i kurseva jezika i kulture Crne Gore u zemlji i inostranstvu

2.2. Podsticanje i uključivanje dijaspore – iseljenika u realizaciju projekata i aktivnosti na planu promocije kulture i baštine Crne Gore u matičnoj državi i zemljama prijema

Operativni cilj 2.1 će se ostvariti primjenom sljedećih aktivnosti:

2.1.1. Organizacija škole i kurseva jezika i kulture Crne Gore u zemlji i inostranstvu za pripadnike naše dijaspore

Ključni nosioci: Ministarstvo prosvjete, Uprava za dijasporu, Zavod za školstvo

Indikator: Organizovana škola i kursevi jezika i kulture Crne Gore u zemlji i inostranstvu za pripadnike naše dijasporu. Izvještaj o organizaciji.

2.1.2. Obezbjedivanje nastavnih sredstava (udžbenici, priručnici i druga literatura)

Ključni nosioci: Ministarstvo prosvjete, Uprava za dijasporu, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Lokalna samouprava

Indikator: Nastavna sredstva se redovno obezbjeđuju. Izvještaj i podaci o obezbijeđenim nastavnim sredstvima.

2.1.3. Izrada nastavnih planova i programa za zavičajne škole u Crnoj Gori

Ključni nosioci: Uprava za dijasporu, Ministarstvo prosvjete, Zavod za školstvo

Indikator: Izrađeni nastavni planovi i programi za zavičajne škole u Crnoj Gori. Izvještaj.

2.1.4. Organizacija ljetnje škole jezika i kulture

Ključni nosioci: Ministarstvo prosvjete, Uprava za dijasporu, Zavod za školstvo, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva

Indikator: Ljetnja škola jezika i kulture se svake godine organizuje. Izvještaj.

2.1.5. Crnogorski online – napredni kurs - korišćenje

Ključni nosioci: Uprava za dijasporu, Ministarstvo prosvjete, Fakultet za crnogorski jezik i književnost

Indikator: Napredni kurs Crnogorski online dijaspora koristi. Podaci o korišćenju.

Operativni cilj 2.2 će se ostvariti primjenom sljedećih aktivnosti:

2.2.1. Promocija knjiga i informisanje dijasporu putem štampanih publikacija u državama sa većom koncentracijom naših iseljenika

Ključni nosioci: Ministarstvo kulture, Nacionalna biblioteka Crne Gore „Đurđe Crnojević“, Uprava za dijasporu, Matica crnogorska, Savjeti manjinskih naroda, Iseljenička udruženja

Indikator: Promocija knjiga i informisanje dijasporu realizuje se i putem štampanih publikacija u državama sa većom koncentracijom naših iseljenika. Izvještaj.

2.2.2. Promocija likovnih izložbi u državama sa većom koncentracijom naših iseljenika

Ključni nosioci: Ministarstvo kulture, Uprava za dijasporu, Iseljenička udruženja

Indikator: U državama sa većom koncentracijom naših iseljenika realizuju se promocije likovnih izložbi. Izvještaj o podacima.

2.2.3. Promocija pozorišnog i muzičkog stvaralaštva u državama sa većom koncentracijom naših iseljenika

Ključni nosioci: Kraljevsko pozorište „Zetski dom“, Crnogorsko narodno pozorište, Muzički centar Crne Gore, Uprava za dijasporu, Iseljenička udruženja

Indikator: U državama sa većom koncentracijom naših iseljenika realizuje se promocija pozorišnog i muzičkog stvaralaštva. Izvještaj.

2.2.4. Promocija crnogorskih filmova u državama sa većom koncentracijom naših iseljenika

Ključni nosioci: Crnogorska kinoteka, Uprava za dijasporu, Iseljenička udruženja

Indikator: U državama sa većom koncentracijom naših iseljenika realizuje se promocija crnogorskih filmova. Izvještaj o realizaciji.

2.2.5. Promocija muzejskog i arhivskog materijala u državama sa većom koncentracijom naših iseljenika

Ključni nosioci: Ministarstvo kulture, Uprava za dijasporu, Matica crnogorska, Savjeti manjinskih naroda, Iseljenička udruženja

Indikator: U državama sa većom koncentracijom naših iseljenika realizuje se promocija muzejskog i arhivskog materijala. Izvještaj.

2.2.6. Periodična organizacija susreta pjesnika iz dijaspore u Crnoj Gori

Ključni nosioci: Uprava za dijasporu, Savjet za saradnju sa iseljenicima, Ministarstvo kulture, Iseljenička udruženja

Indikator: Periodično se u Crnoj Gori organizuju susreti pjesnika iz dijaspore. Izvještaj o realizaciji.

2.2.7. Formiranje baze kulturnih poslenika

Ključni nosioci: Ministarstvo kulture, Ministarstvo vanjskih poslova, Uprava za dijasporu, Iseljenička udruženja

Indikator: Baza kulturnih poslenika formirana. Podaci o broju upisanih.

2.2.8. Uključivanje istaknutih iseljenika u projekte o promociji kulture Crne Gore u zemljama prijema

Ključni nosioci: Iseljenička udruženja, Ministarstvo kulture, Uprava za dijasporu,

Indikator: Uključeni istaknuti iseljenici. Izvještaj, podaci.

2.2.9. Podsticanje i podrška organizacijama dijaspore u promociji kulture Crne Gore u zemljama prijema

Ključni nosioci: Uprava za dijasporu

Indikator: Organizacije dijaspore se podstiču u promociji kulture Crne Gore. Izvještaj.

2.2.10. Realizovanje književnoistorijskih i jezikoslovnih proučavanja u savremenoj Crnoj Gori i dijaspori

Ključni nosioci: Savjet za saradnju sa iseljenicima, Ministarstvo kulture, Uprava za dijasporu

Indikator: Književnoistorijska i jezikoslovna proučavanja se realizuju. Izvještaj.

3. Jačanje obrazovne, naučne, kulturne i sportske saradnje dijaspore – iseljenika

Nastavljajući aktivnosti iz proteklog perioda u oblasti jačanja obrazovne, naučne, kulturne i sportske saradnje, veoma je važno povezivanje obrazovnih i naučnih institucija i pojedinaca iz Crne Gore sa iseljenicima i njihovim organizacijama i podsticati njihovu saradnju, kao i sa relevantnim ljudskim i naučnim potencijalima u svijetu, Takođe, treba osmišljavati programe koji jačaju obrazovnu, naučnu i sportsku saradnju sa iseljenicima, saradnju među mladima, razmjenu naučnih i stručnih potencijala

između Crne Gore i zemalja prijema. U sklopu toga neophodno je formirati baze podataka o našim visokoobrazovanim stručnjacima u inostranstvu, na univerzitetima i u naučnoistraživačkim institucijama, kao i podsticati saradnju i povezivanje obrazovnih ustanova iz Crne Gore sa organizacijama dijaspore - iseljenika, kao i podsticati razmjenu učenika i studenata između Crne Gore i zemalja u kojima iseljenici žive, u skladu sa budućim bilateralnim sporazumima.

Treba nastaviti sa upisom iseljenika u ustanove visokog obrazovanja u Crnoj Gori pod jednakim uslovima kao za studente iz Crne Gore, u skladu sa Zakonom o visokom obrazovanju i statutima ustanova visokog obrazovanja. Isto tako, važno je podsticati uključivanje naučnika i stručnjaka porijeklom iz Crne Gore u posebne naučno-istraživačke projekte od interesa za Crnu Goru, koje realizuju crnogorske institucije.

Preko istaknutih naučnika i stručnjaka crnogorskog porijekla koji rade na prestižnim univerzitetima potrebno je raditi na stvaranju uslova za stipendiranje naših studenata, polaznika magistarskih i doktorskih studija, u zemljama prijema.

Takođe, treba kreirati bazu podataka o fondacijama i legatima za stipendiranje crnogorskih studenata koje su osnovali naši iseljenici u inostranstvu. Isto, moramo nalaziti načine za primjenu znanja i iskustva naših stručnjaka u iseljentištvu, naročito u oblasti visokih tehnologija.

Treba nastaviti sa organizacijama skupova i konferencija u Crnoj Gori, gdje bi učestvovali naši naučnici iz iseljentištva, predstavnici domaćih istraživačkih institucija, državnih ustanova i poslovne zajednice i gdje bi se precizirale konkretne oblasti i modaliteti saradnje koji bi obostrano bili korisni i za naučnike iz iseljentištva i za sve zainteresovane strane u Crnoj Gori.

Umjesto dosadašnjeg trenda „odliva mozgova“ treba raditi na stvaranju uslova za povratak stručnjaka i naučnika i težiti u svijetu sve popularnijoj „profesionalnoj mobilnosti“ odnosno „cirkulaciji mozgova“, na koju se visokokvalifikovani pojedinci iz dijaspore mogu lakše odlučiti.

Veoma je važna izrada promotivnog video materijala, koji ima za cilj predstavljanje naučnika iz dijaspore, čime bi se dodatno promovisala naučna baza i broj registrovanih naučnika. Takođe, u okviru godišnjeg biltena Ministarstva nauke treba promovisati naučnike iz dijaspore, kroz intervjuje (kontinuirano).

Istovremeno, potrebno je uključivanje naučnika iz dijaspore u naučne i inovativne aktivnosti u Crnoj Gori, kao i podsticanje tzv. naučne diplomatije.

Važno je i podržati organizovanje nastave dopunskog obrazovanja i vaspitanja u državama u kojima iseljenici žive, u skladu sa Zakonom o osnovnom obrazovanju i vaspitanju.

Što se tiče saradnje u oblasti sporta, treba unapređivati saradnju sa sportskim organizacijama i istaknutim pojedincima među iseljenicima i povezivati ih sa sportskim asocijacijama i klubovima iz Crne Gore. Veoma je važno razmjenjivati informacije i

stručne publikacije i literaturu iz oblasti obrazovanja, nauke i sporta i formirati baze podataka o naučnim, stručnim i sportskim poslenicima iz iseljništva.

U okviru strateškog cilja u oblasti jačanja obrazovne, naučne, kulturne i sportske saradnje, identifikujemo sljedeće operativne ciljeve:

- 3.1. Podstaci interesovanje iz naše dijaspore za domaće univerzitete.
- 3.2. Obezbijediti kontinuitet dopunske nastave za crnogorsko iseljništvo u vezi sa crnogorskim jezikom, kulturom i tradicijom.
- 3.3. Podići nivo učešća naučnih radnika iz dijaspore naučno-istraživačkim projektima koje sprovode crnogorske institucije.
- 3.4. Unaprijediti saradnju sportskih organizacija u dijaspori sa sportskim organizacijama u Crnoj Gori.

Operativni cilj 3.1. će se ostvariti primjenom sljedeće aktivnosti:

3.1.1. Utvrđivanje kvota za upis studenata iz dijaspore, što podrazumijeva besplatan smještaj i ishranu

Ključni nosilac: Ministarstvo prosvjete

Indikator: Kvote za upis studenata iz dijaspore utvrđene. Broj studenata iz dijaspore koji imaju besplatan smještaj i ishranu.

3.1.2. Razmjena učenika i studenata između Crne Gore i zemalja prijema

Ključni nosioci: Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo nauke, Univerzitet

Indikator: Realizovana razmjena učenika. Podaci o broju.

3.1.3. Razmjena i saradnja naučnika i stručnjaka i između Crne Gore i zemalja prijema

Ključni nosioci: Ministarstvo nauke, Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo ekonomije, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo kulture, Uprava za dijasporu

Indikator: Realizovana razmjena i saradnja naučnika i stručnjaka i između Crne Gore i zemalja prijema. Izvještaj.

Operativni cilj 3.2. će se ostvariti primjenom sljedećih aktivnosti:

3.2.1. Usvajanje nastavnih planova i programa za izvođenje dopunske nastave

Ključni nosioci: Ministarstvo prosvjete, Zavod za školstvo, Uprava za dijasporu

Indikator: Nastavni planovi i programi usvojeni. Izvještaj.

3.2.2. Angažovanje nastavnog kadra

Ključni nosioci: Ministarstvo prosvjete, Zavod za školstvo, Uprava za dijasporu

Indikator: Nastavni kadar angažovan. Podaci iz izvještaja.

3.2.3. Obezbjedenje nastavnih sredstava za izvođenje nastave

Ključni nosioci: Ministarstvo prosvjete, Uprava za dijasporu

Indikator: Nastavna sredstva obezbijeđena. Izvještaj.

3.2.4. Obezbjedenje adekvatnog prostora za izvođenje nastave

Ključni nosioci: Ministarstvo prosvjete, Uprava za dijasporu, Organizacije dijaspore

Indikator: Prostor za izvođenje nastave obezbijeđen. Izvještaj.

Operativni cilj 3.3. će se ostvariti primjenom sljedećih aktivnosti:

3.3.1. Ažuriranje i unapređenje postojeće baze „Naučna dijaspora Crne Gore“

Ključni nosioci: Ministarstvo nauke, Ministarstvo vanjskih poslova, Uprava za dijasporu

Indikator: Baza se unapređuje i ažurira. Podaci o broju upisanih naučnika.

3.3.2. Podsticanje naučne diplomatije

Ključni nosioci: Ministarstvo nauke, Ministarstvo vanjskih poslova, Uprava za dijasporu, Savjet za saradnju sa iseljenicima

Indikator: Naučna diplomatija se podstiče. Izvještaj.

Operativni cilj 3.4. će se ostvariti primjenom sljedećih aktivnosti:

3.4.1. Organizacija sportskih susreta i takmičenja između sportskih organizacija matice i dijaspore

Ključni nosioci: Ministarstvo sporta i mladih, Uprava za dijasporu, iseljenička udruženja

Indikator: Sportski susreti i takmičenja organizovani. Izvještaj.

3.4.2. Nabavka sportske opreme sportskim klubovima u dijaspori

Ključni nosioci: Iseljenička udruženja, Ministarstvo sporta i mladih, Uprava za dijasporu

Indikator: Realizovana nabavka sportske opreme sportskim klubovima u dijaspori.

3.4.3. Povezivanje stručnog kadra iz dijaspore sa nacionalnim sportskim savezima u Crnoj Gori

Ključni nosioci: Ministarstvo sporta i mladih, Uprava za dijasporu, iseljenička udruženja

Indikator: Stručni kadar iz dijaspore povezan sa nacionalnim sportskim savezima u Crnoj Gori. Izvještaj.

3.4.4. Formiranje baze sportskih radnika u dijaspori

Ključni nosioci: Uprava za dijasporu, Iseljenička udruženja, Ministarstvo sporta i mladih

Indikator: Formirana baza sportskih radnika u dijaspori. Izvještaj, podaci.

4. Informisanje i povezivanje dijaspore - iseljenika

Informisanje iseljenika se stalno unapređuje, uvođenjem novih, savremenih, elektronskih tehnologija, uglavnom baziranih na internetu. Takođe, i ostali mediji, publikacije, bilteni i drugi vidovi su u upotrebi, čime se ukupno jača informisanost naše dijasporu. U upotrebi su, pored crnogorskog, i ostali jezici koji su u službenoj upotrebi u Crnoj Gori, kao i jezici zemalja prijema sa najvećom koncentracijom iseljenika.

Predstoji nam dalje poboljšanje elektronskih komunikacija, kao što su: internet portali, e-mail diskusije, elektronska pošta, forumi i blogovi, društvene mreže (internet sajтови i portali, facebook, twitter, instagram, skype, viber, whatsapp i dr.), kao i satelitski i drugi televizijski programi, radio emisije i drugi audio-vizuelni materijali. Od pisanih medija je bitno unapređivati publikovanje časopisa iz oblasti kulture, objavljivanje časopisa i biltena iz oblasti dijasporu, kao i izdavanje i štampanje knjiga i publikacija, koje tretiraju naše iseljeničtvo.

Prisutna je tendencija da iseljeničke organizacije unapređuju svoje sajtove i portale, zbog čega se nameće potreba umrežavanja istih u zajedničku društvenu mrežu crnogorske dijasporu. Ovo je značajno, prije svega zbog bliske komunikacije udruženja i razmjene iskustava u poslovima u vezi dijasporu, kako bi se obezbijedilo zajedništvo i što bolja informisanost oko važnih pitanja matične države.

Organizacije dijasporu u cilju što bolje informisanosti iskazuju potrebu za imenovanjem predstavnika iseljenika u Programski savjet RTV Crne Gore (posebno u koncipiranju Satelitskog programa). Iz iseljeničtva imamo sugestije o proširivanju satelitske ponude programa, odnosno emitovanja oba kanala javnog servisa preko satelita.

Veliku upotrebnu vrijednost imalo bi, u okviru postojećih crnogorskih informativnih portala, uvođenje zasebne rubrike o dijaspori, gdje bi, na dnevnoj osnovi, bile ažurirane informacije o radu i djelatnosti iseljenika i organizacija dijasporu, o čemu bi blagovremeno bila informisana kako domaća, tako i javnost u dijaspori.

Neophodno je ažuriranje postojećih registara i baza podataka o iseljenicima i njihovim organizacijama: ukupni pregled iseljeničtva, izrada statistike po raznim kriterijumima (starosna struktura, profesija, lokacija, vrijeme iseljavanja, i sl.). Takođe, potrebno je podsticanje na organizovanje i umrežavanje iseljenika i njihovih organizacija, kao i unapređenje saradnje i pomoć medijima koji djeluju u iseljeničtvu.

Preko internet sajta Uprave za dijasporu treba nastaviti objavljivanje vijesti važnih za iseljenike. Na sajtu treba postaviti (u vidu banera) linkove do važnih državnih informativnih adresa (RTCG, MINA, itd.) i drugih sajtova interesantnih iseljeničtvu.

Isto tako, treba nastaviti sa istraživanjem iseljavanja u države koje su institucionalizovale problematiku imigracija (Sjeverna i Južna Amerika). Stimulisanje projekata istraživanja iseljavanja potrebno je, kako u i inostranstvu, tako i u Crnoj Gori.

U radu sa iseljenicima, potrebno je kontinuirano angažovanje diplomatsko konzularnih predstavništava (DKP), sugerisanje traženja boljih formi organizovanja i komunikacija sa maticom.

Nameće se potreba za periodičnim okupljanjem istaknutih pojedinaca u određenim oblastima iz dijasporne i organizovati panel diskusije, okrugle stolove i konferencije, gdje će nas upoznati sa aktivnostima u tim oblastima u njihovim državama prijema. Posebno, ovo organizovati za iseljenike u regionu.

Posebnu pažnju treba posvetiti godišnjoj organizacija tematske sjednice nadležnog skupštinskog odbora sa nevladinim organizacijama koje se bave pitanjima iseljenika iz Crne Gore i drugim institucijama van državne uprave. Od posebnog značaja je saradnja sa nevladinim organizacijama koje tradicionalno ostvaruju kontakte i saradnju sa dijasporom, Maticom crnogorskom, Fondom za aktivno građanstvo, časopisom Komuna, kao i sa savjetima nacionalnih manjina u Crnoj Gori (Bošnjački savjet, Muslimanski savjet, Srpski savjet, Hrvatski savjet, Albanski savjet, Romski savjet, itd.).

Neophodno je imenovati kontakt osobe u lokalnim samoupravama u Crnoj Gori, a takođe i formirati kancelarije za dijasporu, pogotovo u onim sredinama koje tradicionalno imaju brojnu iseljeničku populaciju, kako bi iseljenici što kvalitetnije realizovali komunikaciju sa svojim zavičajnim institucijama.

Takođe, poželjno bi bilo obezbijediti pružanje institucionalne, edukativno-informativne i projektne podrške iseljenicima - dijaspori pri apliciranju za fondove lokalnih zajednica vezanih za manjinska prava, multikulturalnost, integraciju, rodnu ravnopravnost itd.

U okviru strateškog cilja u oblasti informisanja i povezivanja, identifikujemo sljedeće operativne ciljeve:

4.1. Dostupnost kvalitetnog Programskog sadržaja Satelitskog programa RTCG , koji odgovara potrebama crnogorske dijasporne, je podignuta u zemljama prijema.

4.2. Podignuti nivo informativnosti sajta Uprave za dijasporu objavljivanjem vijesti i obavještenja u vezi sa crnogorskim iseljeništvom.

4.3. Stepenn informisanosti crnogorske dijasporne o društveno-ekonomskim i kulturnim dešavanjima posredstvom elektronskih i štampanih medija u matičnoj i zemljama prijema je podignut u odnosu na 2020. godinu.

Operativni cilj 4.1. će se ostvariti primjenom sljedeće aktivnosti:

4.1.1. Jačanje kadrovskih kapaciteta redakcije satelitskog programa RTCG

Ključni nosioci: Radio Televizija Crne Gore

Indikator: Kadrovski kapaciteti ojačani. Izvještaj.

4.1.2. Jačanje tehničkih kapaciteta redakcije satelitskog programa RTCG

Ključni nosioci: Radio televizija Crne Gore, Uprava za dijasporu, organizacije iseljenika

Indikator: Tehnički kapaciteti ojačani. Izvještaj.

4.1.3. Anketa iseljenika u vezi sa programskom šemom satelitskog programa RTCG

Ključni nosioci: Radio televizija Crne Gore, Uprava za dijasporu, organizacije iseljenika

Indikator: Anketa sprovedena. Rezultati ankete.

Operativni cilj 4.2. će se ostvariti primjenom sljedećih aktivnosti:

4.2.1. Uvođenje posebnih linkova (banera) na sajtu Uprave za dijasporu ka važnijim državnim informativnim adresama (RTCG, MINA, itd.)

Ključni nosioci: Uprava za dijasporu

Indikator: Linkovi (baneri) kreirani. Izvještaj.

4.2.2. Ažuriranje korisnih informacija od interesa za crnogorsku dijasporu na sajtu Uprave za dijasporu

Ključni nosioci: Uprava za dijasporu

Indikator: Na sajtu Uprave za dijasporu ažurirane korisne informacije od interesa za dijasporu.

Operativni cilj 4.3. će se ostvariti primjenom sljedećih aktivnosti:

4.3.1. Umrežavanje sajtova i portala naših udruženja u iseljeništvu

Ključni nosioci: Uprava za dijasporu, Iseljenička udruženja

Indikator: Umreženi sajtovi i portali naših udruženja. Podaci.

4.3.2. Pružanje materijalne i tehničke pomoći Uprave za dijasporu iseljeničkim udruženjima pri izradi njihovih sajtova i portala

Ključni nosioci: Uprava za dijasporu

Indikator: Uprava za dijasporu materijalno i tehnički pomogla izradu sajtova i portala udruženja. Podaci.

4.3.3. Pružanje materijalne i tehničke podrške štampanim publikacijama organizacija dijaspore

Ključni nosioci: Uprava za dijasporu, Matica crnogorska

Indikator: Uprava za dijasporu materijalno i tehnički pomogla štampanje publikacija organizacija dijaspore. Izvještaj, podaci.

5. Zaštita prava i položaja dijaspore – iseljenika

Posebnu pažnju moramo posvetiti zaštiti prava i položaja iseljenika u njihovim državama prijema. O ovome treba da brinu, prije svega, Uprava za dijasporu, Ministarstvo vanjskih poslova i Odbor za međunarodne odnose i iseljenike Skupštine Crne Gore, kao i nadležna ministarstava za unutrašnje poslove, ljudska i manjinska prava, zdravstvo, socijalnu zaštitu, ekonomiju i finansije. Osim što prate donošenje i izmjene propisa kod nas i u zemljama prijema, koji tretiraju problematiku iseljenika, moraju i da rade na

stvaranju pretpostavki, pogodnosti i olakšica za povratak iseljenika u Crnu Goru i njihovu integraciju u društvo.

Dakle, u fokusu naše pažnje je uvijek praćenje ostvarivanja ljudskih i manjinskih prava naših iseljenika u zemljama prijema i preduzimanje aktivnosti u svrhu poboljšanja njihovog statusa, zaključivanjem odgovarajućih sporazuma, u skladu sa najvišim međunarodnim standardima, kao i praćenje i analiza aktuelnih propisa u zemljama prijema koji regulišu pitanja od interesa za naše iseljenike, a tiču se učenja i očuvanja jezika, kulture i tradicije, načina organizovanja iseljenika i sl, i pružanja systemske podrške u tom pravcu. Ovdje je uvijek poželjna analiza mogućnosti i opravdanosti zaključivanja sporazuma o dvojnog državljanstvu sa pojedinim državama. Takođe, treba raditi na olakšavanju postupka za sticanje crnogorskog državljanstva iseljenika i njihovih potomaka, osoba u braku sa crnogorskim državljanima, djece iz mješovitih brakova i dr. (izmjena i dopunama Zakona o crnogorskom državljanstvu), iniciranju i zaključivanju sporazuma između Crne Gore i zemlje prijema o međusobnom priznavanju vozačkih dozvola, kao i sprovođenju postojećih i iniciranju zaključivanja novih međunarodnih ugovora od značaja za iseljenike (iz nadležnosti MUP CG).

Takođe, treba razmotriti pokretanje inicijative od strane jednog dijela našeg iseljeničtva u pogledu odgovarajućih izmjena domaćeg zakonodavstva, a u cilju obezbjeđivanja uslova za ostvarivanje prava naših državljana u iseljeničtvu kada je u pitanju biračko pravo, pokretati inicijative za donošenje zakona, međudržavnih ugovora i drugih pravnih akata, a u skladu sa interesima iseljenika, kao i razmatrati mogućnosti potpisivanja međudržavnih sporazuma, po ugledu na već postojeće sporazume, vezano za položaj manjina. Uz to, interes naših iseljenika je uvijek i unapređenje konzularnih usluga u našim diplomatsko konzularnim predstavništvima. Veoma je važno razmotriti mogućnost otvaranja novih konzulata ili imenovanje počasnih konzula u sredinama sa većom koncentracijom naše dijaspore. Takođe, s obzirom na dobar prijem tzv. „Konzularnih dana“ iz 2018. godine u zemljama sa većom koncentracijom našeg iseljeničtva, ovu manifestaciju treba učiniti redovnom, a broj realizovanih konzularnih usluga (izdavanje raznih uvjerenja i potvrda, kao i ličnih karata i pasoša) svake godine povećavati

Na osnovu navedenih inicijativa postoje očekivanja iseljenika da se u narednom periodu omogući da dijaspora - iseljenici imaju svoje predstavnike u Skupštini Crne Gore, u skladu sa komparativnom praksom zemalja u regionu. Iseljenici preko svojih predstavnika bi trebalo da ukazuju nadležnim institucijama na prioritete države sa kojima Crna Gora mora urediti bilateralno oblast penzijsko-invalidskog i zdravstvenog osiguranja. U svakom slučaju, trebalo bi podržavati odgovarajuće forme koje bi stvorile pretpostavke za učešće predstavnika iseljenika- dijaspore u politički život matične države. Takođe, organizacije dijaspore, preko svojih predstavnika u Savjetu za saradnju sa dijasporom – iseljenicima, bi trebalo da redovno izvještavaju o problematici koja se odnosi na ostvarivanje individualnih i kolektivnih prava, naročito oni članovi koji su iz zemalja regiona..

Uprava za dijasporu treba da nastavi izdavanje iseljeničkih knjižica uz stalnu korespondenciju sa iseljenicima koji žele da apliciraju, u smislu objašnjavanja procedure podnošenja zahtjeva. U perspektivi, ova knjižica mogla bi da pruži veće benefite iseljenicima.

U oblasti ravnopravnosti polova, mogu se realizovati istraživanja položaja naših žena u dijaspori, ili taj položaj uporediti sa položajem žena u Crnoj Gori. Takođe, može se organizovati istraživanje/anketa o crnogorskim ženama u dijaspori vezano za demografske varijable – npr. iz kojih krajeva Crne Gore žene odlaze kuda, iz kojeg razloga, kojim poslovima se bave u dijaspori, itd. Treba ažurirati bazu podataka o uspješnim ženama u dijaspori.

U Crnoj Gori, Odbor za međunarodne odnose i iseljenike Skupštine Crne Gore ima značajno mjesto u oblasti saradnje sa iseljenicima, u smislu zakonodavne uloge i inicijative, zatim nadzorne uloge nad radom Uprave za dijasporu, preko svojih tematskih sjednica o dijaspori, i međuresorske saradnje, do međuparlamentarne saradnje sa zemljama u regionu i zemljama u kojima je značajan broj iseljenika iz Crne Gore. Odbor planira da organizuje sjednicu sa predstavnicima udruženja iseljenika iz regiona sa temom međusobnog povezivanja u cilju smanjenja asimilacije, koja je posljednjih decenija vrlo intenzivna.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, takođe treba da aktivno učestvuje u mnogim aktivnostima u vezi položaja dijaspore, naročito statusa Crnogoraca u zemljama regiona. Predstavnici zakonodavne i izvršne vlasti treba putem komparativnih iskustava da traže obezbjeđivanje institucionalnog i normativnog ambijenta ne samo crnogorskoj nacionalnoj manjini u zemljama regiona, nego svim drugim iseljeničkim udruženjima u svijetu gdje se ukaže potreba. U tom smislu, neophodno je da učestvuju u posjetama dijaspori u zemljama regiona i ostalim zemljama prijema gdje imamo značajno učešće našeg iseljeničtva.

U okviru strateškog cilja u oblasti zaštite prava i položaja dijaspore – iseljenika, identifikujemo sljedeće operativne ciljeve:

5.1. Unaprijeđena zaštita prava i položaja crnogorske nacionalne manjine u regionu Zapadnog Balkana kroz saradnju sa zemljama regiona i dijasporom, kao i kroz uzajamno povezivanje iseljeničkih organizacija

5.2. Unaprijeđen položaj žena iseljenica u crnogorskoj dijaspori kroz koordiniranu saradnju crnogorskih institucija i iseljeničkih organizacija na istraživanju njihovog položaja i podizanju nivoa njihove informisanosti o mogućnostima individualnog razvoja.

5.3. Predložiti modalitete za unapredjenje normativnog okvira u pogledu zaštite prava i položaja iseljenika kroz iniciranje Analize o pitanjima sticanja crnogorskog državljanstva, priznavanje crnogorskih vozačkih dozvola u zemljama prijema, kao i kroz rješavanje konzularnih potreba na „Konzularnim danima“.

Operativni cilj 5.1. će se ostvariti primjenom sljedećih aktivnosti:

5.1.1. Podsticanje aktivnosti i umrežavanje organizacija crnogorske nacionalne manjine u zemljama regiona

Ključni nosioci: Uprava za dijasporu, Savjet za saradnju sa dijasporom – iseljenicima

Indikator: Organizacije crnogorske nacionalne manjine u zemljama regiona se podstiču na aktivnost i umrežavanje. Izvještaj, sastanci.

5.1.2. Unapređenje saradnje nadležnih organa i ustanova Crne Gore sa udruženjima crnogorske nacionalne manjine u regionu

Ključni nosioci: Uprava za dijasporu, Savjet za saradnju sa dijasporom – iseljenicima, Ministarstvo vanjskih poslova, Ministarstvo kulture, Ministarstvo prosvjete

Indikator: Saradnja Crne Gore i udruženja crnogorske nacionalne manjine u regionu unaprijeđena. Izvještaji.

5.1.3. Saradnja državnih organa i ustanova Crne Gore sa nadležnim državnim organima zemalja u regionu u pogledu ostvarivanja manjinskih prava Crnogoraca kroz potpisivanje i implementaciju međudržavnih sporazuma

Ključni nosioci: Ministarstvo vanjskih poslova, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Uprava za dijasporu

Indikator: Realizovana saradnja Crne Gore sa nadležnim državnim organima zemalja u regionu u pogledu ostvarivanja manjinskih prava Crnogoraca. Potpisani i implementirani međudržavni sporazumi.

5.1.4. Međusobno povezivanje crnogorske nacionalne manjine iz zemalja regiona, kao i sa organizacijama dijaspore u svijetu

Ključni nosioci: Savjet za saradnju sa dijasporom – iseljenicima, Uprava za dijasporu, Ministarstvo vanjskih poslova

Indikator: Crnogorska nacionalna manjina iz zemalja regiona se povezuje međusobno, kao i sa organizacijama dijaspore u svijetu. Izvještaj.

5.1.5. Organizovati sjednicu skupštinskog Odbora za međunarodne odnose i iseljenike i predstavnika udruženja iseljenika iz regiona sa temom međusobnog povezivanja u cilju smanjenja asimilacije

Ključni nosioci: Odbor za međunarodne odnose i iseljenike, Uprava za dijasporu, Ministarstvo vanjskih poslova, Organizacije iseljenika iz regiona

Indikator: Sjednica organizovana. Izvještaj.

Operativni cilj 5.2. će se ostvariti primjenom sljedećih aktivnosti:

5.2.1. Istraživanje o položaju naših žena u dijaspori

Ključni nosioci: Savjet za saradnju sa iseljenicima, Uprava za dijasporu, Iseljeničke organizacije

Indikator: Sprovedeno istraživanje o položaju naših žena u dijaspori. Izvještaj.

5.2.2. Izrada informatora o uspješnim ženama u dijaspori

Ključni nosioci: Savjet za saradnju sa iseljenicima

Indikator: Kreiran informator o uspješnim ženama u dijaspori.

5.2.3. Istraživanje/anketa o crnogorskim ženama u dijaspori vezano za demografske varijable – npr. iz kojih krajeva Crne Gore zene odlaze kuda, iz kojeg razloga, kojim poslovima se bave u dijaspori

Ključni nosioci: Savjet za saradnju sa iseljenicima, Uprava za dijasporu

Indikator: Istraživanje sprovedeno. Izvještaj.

Operativni cilj 5.3. će se ostvariti primjenom sljedeće aktivnosti:

5.3.1. Izrada Analize o potrebama izmjena i dopuna Zakona o crnogorskom državljanstvu

Ključni nosioci: Ministarstvo unutrašnjih poslova, Savjet za saradnju sa dijasporom - iseljenicima, organizacije iseljenika

Indikator: Inicirane javne rasprave. Izvještaj.

5.3.2. Iniciranje i zaključivanje sporazuma između Crne Gore i zemlje prijema o međusobnom priznavanju vozačkih dozvola, kao i sprovođenju postojećih i iniciranju zaključivanja novih međunarodnih ugovora od značaja za iseljenike (iz nadležnosti MUP CG)

Ključni nosioci: Ministarstvo unutrašnjih poslova

Indikator: Sporazumi inicirani i zaključeni. Izvještaj i podaci.

5.3.3. Organizacija tzv. „Konzularnih dana“ u državama sa većom koncentracijom naših iseljenika, sa ciljem rasprava o konzularnim pitanjima i rješavanja raznih konzularnih usluga naše dijaspore

Ključni nosioci: Ministarstvo vanjskih poslova, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Uprava za dijasporu

Indikator: Organizovani „Konzularni dani“ i na njima realizovane konzularne usluge iseljenika. Izvještaj.

6. Unapređivanje privrednog partnerstva dijaspore - iseljenika

Mogućnost da, uz obostrani interes, iseljenici i država sarađuju na privrednom planu kao partneri je danas jako izražena u oblasti saradnje Crne Gore sa iseljenicima. Iseljenici su prepoznati kao populacija koja u mnogim slučajevima je spremna da investira svoj kapital u matičnu državu ili zemlju svog porijekla. U tom smislu, naša državna uprava (posebno institucije nadležne za ekonomiju, finansije, turizam, iseljenike, kao i na nivou lokalne samouprave) u narednom periodu treba da još snažnije podstiče povezivanje privrednika i privrednih udruženja iz zemlje prijema sa privrednim subjektima u Crnoj Gori putem organizovanja prezentacija, poslovnih konferencija, okruglih stolova i drugih vidova poslovnih okupljanja, tokom zvaničnih državnih posjeta zemljama prijema. Važno je da iseljenici imaju uvijek dostupne informacije o

mogućnostima ulaganja u Crnoj Gori, naročito ako imamo u vidu nedovoljno iskorištene prirodne i druge resurse kojima raspolaže Crna Gora.

Državni organi imaju obavezu obezbjeđivanja stručne i logističke podrške (propagandni i reklamni materijal i dr.) kako iseljeničkim organizacijama tako i crnogorskim počasnim konzulima u organizovanju poslovnih, kulturnih, turističkih i drugih promocija u zemlji prijema. Takođe, treba da podstiče i afirmiše aktivniji odnos državnih organa prema crnogorskim iseljenicima, kroz njihovo uključivanje u rad međudržavnih komisija za ekonomsku saradnju, koje se održavaju shodno bilateralnim Sporazumima o ekonomskoj saradnji, koje je Crna Gora potpisala sa drugim državama i inicira zaključivanje međunarodnih ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja i zaštiti i promociji investicija. Takođe, obavezna je da sagledava opravdanosti i prioritete za zaključivanje Memoranduma o razumijevanju iz oblasti ekonomske saradnje i da promovise projekte bržeg razvoja nerazvijenih područja i privrednih djelatnosti od posebnog društvenog značaja koje Ministarstvo ekonomije realizuje u saradnji sa drugim nadležnim institucijama.

Iseljenici i iseljeničke organizacije, posebno iz država koje pripadaju Evropskoj uniji i NATO-u, mogu pružiti korisne informacije o benefitima i funkcionisanju Crne Gore unutar ovih evroatlanskih organizacija, putem raznih diskusija, okruglih stolova ili direktnom komunikacijom i lobiranjem o određenim pitanjima iz te oblasti. U vezi našeg približavanja članstvu u Evropsku uniju, bilo bi korisno formirati odbor/tim/radnu grupu - sačinjenu od uglednih predstavnika crnogorske dijaspore, koja bi se fokusirala na aktivnosti koje su od podrške nastojanjima Crne Gore da postane članica EU (kroz lobiranje, promovisanje progressa u pregovaračkim poglavljima i dodatno informisanje). Istovremeno, treba nastojati da se obezbijedi predstavljanje interesa matične države na lokalnom, regionalnom, pa i nacionalnom nivou država prijema (kroz zvanične institucije). Plodotvorno je i pokretanje tvining projekata sa onim gradovima u kojima su crnogorski iseljenici organizovani kao udruženje. Ovo je u skladu sa praksom bratimljenja crnogorskih gradova sa gradovima u dijaspori gdje živi značajan broj naših iseljenika, koju svakako treba nastaviti i podržavati.

Takođe, država treba da radi na organizaciji konferencije radi povezivanja istaknutih naučnika i privrednika iz iseljeničtva sa predstavnicima domaćih istraživačkih institucija i sa eminentnim privrednim subjektima i da predlaže mjere i mehanizme podsticanja ulaganja iseljenika, posebno u oblastima primjene novih tehnologija i bržeg razvoja nerazvijenih područja, definisanja biznis zona, umrežavanja privrednika i stručnjaka iseljenika kroz specifične forme organizovanja (komore, poslovna udruženja, finansijske fondove i dr.) i njihovo povezivanje sa odgovarajućim komorama, fondovima i udruženjima u Crnoj Gori. Potrebno je i uspostavljanje baze privrednika, registar vlasnika biznisa u iseljeničtvu, kao i kreiranje i ažuriranje elektronske baze podataka olakšica i subvencija za investiranje u CG.

Bilo bi korisno organizovati međunarodnu konferenciju za promociju privrednih potencijala Crne Gore u Crnoj Gori.

Neophodno bi bilo obezbijediti da svaka lokalna samouprava donese prostorno-plansku dokumentaciju i planove razvoja lokalnih samouprava. Istovremeno, u saradnji sa nadležnim ministarstvima stvoriti normativnu osnovu i ambijent koji će biti adekvatan za investitore iz iseljeništa- dijaspora. Poželjno bi bilo olakšati dostupnost informacijama o prostorno planskoj dokumentaciji i planovima razvoja lokalnih samouprava na sajtu Uprave za dijasporu.

Iseljenici se zalažu i za organizovanje susreta privrednika iz dijaspora i matične države, pripremanje kompletne ponude projekata za razvoj jedinica lokalne samouprave radi predstavljanja investitorima iz dijaspora, uvođenje stimulativne mjere za svako novootvoreno radno mesto u vidu poreskog oslobođenja od poreza na dohodak građana za prvih pet godina, a za preduzetnike povratnike poresko oslobođenje na dobit preduzeća u trajanju od pet godina od dana kada registruje svoje preduzeće ili radnju.

Resorne državne institucije treba da intenziviraju saradnju sa iseljenicima u promotivnim aktivnostima u oblasti turizma na osnovu Strategije razvoja crnogorskog turizma, kao promoterima i ambasadorima crnogorskih nacionalnih interesa i kontinuirano saraduju između crnogorskih poslenika i iseljenika na tom planu.

Jako je značajno kreirati baze podataka turističkih agencija i ugostiteljskih objekata u iseljeništvu u pravcu promocije i prodaje turističkog proizvoda Crne Gore i gastronomskih specijaliteta.

Potrebno je informisati iseljenike o aktuelnim projektima u oblasti turizma i održivog razvoja, investiciono-razvojnim projektima, integrisanoj turističkoj ponudi Crne Gore i modelima prezentacije na međunarodnom tržištu (sajmovi, berze, organizacija studijskih grupa, odnosi sa javnošću, promotivni kanali, brošure, web portali, društvene mreže), kao i o kalendaru kulturnih, sportskih, privrednih, investicionih, gastronomskih i drugih manifestacija u Crnoj Gori sa ciljem aktivnog učešća, privlačenja široke mreže iseljenika, kao i potencijalnih turista i investitora iz zemalja u kojima žive iseljenici. Takođe, Ministarstvo zaduženo za turizam mora da se aktivno uključi u organizacione aktivnosti susreta iseljenika u Crnoj Gori, na kojima bi kao gosti mogle da budu prisutne i značajne ličnosti iz sfere politike, privrede, kulture, umjetnosti, sporta, turizma iz zemlje gdje naši ljudi žive i za koje oni procjenjuju da mogu pružiti doprinos saradnji, sa ciljem upoznavanja sa dešavanjima u Crnoj Gori i mogućnostima koje pruža.

Potrebno je povezivati naše hotelske kompanije i turističke agencije, udruženja i organizacije sa sličnim organizacijama u inostranstvu posredstvom mreže iseljenika.

U okviru naučno-tehničke saradnje i edukacije zaposlenih u turističkim kompanijama, sa posebnim akcentom na mala i srednja preduzeća, treba organizovati specijalističke kurseve u obrazovne institucije u inostranstvu na osnovu sugestija i predloga naših iseljenika, kao i podsticati razmjenu učenika i studenata turističke struke, kao i zaposlenih u turizmu.

Neophodno je realizovati izradu dokumenata - informatora o ambijentu za investiranje u crnogorsku privredu, sa posebnim beneficijama za ulaganje iseljenika, uslovima,

pravnom regulativom, i podsticati saradnju u smislu zajedničkih ulaganja u postojeće i nove turističke proizvode i infrastrukturnu bazu Crne Gore: hotele, turistička naselja, marine, golf terene, skijališta, etno sela i sl.

Važno je i podsticati učešće predstavnika iseljenika u delegacijama Crne Gore tokom međunarodnih posjeta kao i u okviru prezentacija Crne Gore na prestižnim svjetskim manifestacijama. Isto tako, treba informisati iseljenike o ponudi hotelijera, turističkim paket aranžmanima, izletima i drugim sadržajima.

Korisno je organizovati studijske grupe predstavnika iseljenika u cilju upoznavanja sa aktuelnom ponudom turističkih opština i Crne Gore, kao i organizovati tzv. Road Show – obilaske gradova sa najbrojnijim iseljeništvom kako bi se povećalo interesovanje za turističke posjete i biznis saradnju sa Crnom Gorom.

6.1. Unaprijediti saradnju istaknutih naučnika i privrednika iz iseljništva sa istraživačkim institucijama i privrednim subjektima u Crnoj Gori.

6.2. Poboljšati dostupnost informacija o prostorno planskoj dokumentaciji i planovima razvoja lokalnih samouprava crnogorskim iseljenicima posredstvom sajta Uprave za dijasporu i posjeta predstavnika lokalnih samouprava iseljeničkim organizacijama

6.3. Podignuti nivo učešća iseljenika u promociji crnogorskog turizma u saradnji sa MRT-a i NTO u zemljama prijema.

Operativni cilj 6.1. će se ostvariti primjenom sljedećih aktivnosti:

6.1.1. Uspostavljanje baze privrednika i vlasnika biznisa u iseljništvu

Ključni nosioci: Ministarstvo ekonomije, Uprava za dijasporu, Privredna komora

Indikator: Baza uspostavljena. Izvještaj, podaci.

6.1.2. Povećati učešće stručnjaka i privrednika iz dijaspore na skupovima i konferencijama koje se organizuju u Crnoj Gori

Ključni nosioci: Ministarstvo ekonomije, Ministarstvo nauke, Uprava za dijasporu, Ministarstvo održivog razvoja i turizma (u daljem tekstu: MRT), Nacionalna turistička organizacija (u daljem tekstu: NTO)

Indikator: Učešće stručnjaka i privrednika iz dijaspore povećano. Izvještaj.

Operativni cilj 6.2. će se ostvariti primjenom sljedećih aktivnosti:

6.2.1. Informisanje iseljenika i iseljeničkih organizacija sa prostorno planskom dokumentacijom i planovima razvoja lokalnih samouprava, na veb sajtu Uprave za dijasporu

Ključni nosioci: Uprava za dijasporu, Lokalne samouprave, Zajednica opština

Indikator: Informacije o prostorno planskoj dokumentaciji i planovima razvoja lokalnih samouprava postavljene na sajt Uprave za dijasporu.

6.2.2. Uključivanje predstavnika lokalnih samouprava u posjete iseljeničkim organizacijama

Ključni nosioci: Uprava za dijasporu, Lokalne samouprave, Zajednica opština

Indikator: Predstavnici lokalnih samouprava posjetili iseljeničke organizacije.

Operativni cilj 6.3. će se ostvariti primjenom sljedećih aktivnosti:

6.3.1. Saradnja sa iseljenicima u promotivnim aktivnostima u oblasti turizma

Ključni nosioci: Ministarstvo održivog razvoja i turizma, NTO

Indikator: Iseljenici se uključuju u promotivne aktivnosti u oblasti turizma. Izvještaj.

6.3.2. Informisanje iseljenika o turističkoj ponudi u Crnoj Gori

Ključni nosioci: Ministarstvo održivog razvoja i turizma, NTO

Indikator: Iseljenici se informišu o turističkoj ponudi u Crnoj Gori. Izvještaj.

6.3.3. Uključivanje MRT-a u organizaciju susreta iseljenika u Crnoj Gori

Ključni nosioci: Ministarstvo održivog razvoja i turizma, NTO, Uprava za dijasporu

Indikator: Predstavnici MRT uključeni u organizaciju susreta iseljenika u Crnoj Gori. Izvještaj, podaci.

6.3.4. Izrada brošure o ambijentu za investiranje u postojeće i nove turističke proizvode

Ključni nosioci: Ministarstvo održivog razvoja i turizma, NTO, Uprava za dijasporu

Indikator: Brošura kreirana.

VI SPROVOĐENJE, PRAĆENJE I FINANSIRANJE STRATEGIJE

Strategija je usklađena sa potrebama dijaspore i dosadašnjom institucionalnom praksom što je sadržano u okviru strateških i operativnih ciljeva kao smjernica za kreiranje politika prema dijaspori – iseljenicima.

Strategija obuhvata četvorogodišnji period, a biće realizovana kroz dvogodišnje planove. Akcionim planovima će se determinisati aktivnosti koje treba sprovesti u tokom 2020 - 2021. godine, zaključno sa 2023. godinom. Za realizaciju aktivnosti predviđenih Strategijom i akcionim planovima, kao i za monitoring i prikupljanje podataka biće zadužena **Komisija za praćenje sprovođenja Strategije politike saradnje sa dijasporom – iseljenicima i izradu odgovarajućih izvještaja, analiza i informacija**, a koju će sačinjavati predstavnici :

- Uprave za dijasporu
- Ministarstva vanjskih poslova
- Odbora za međunarodne odnose i iseljenike Skupštine Crne Gore
- Savjeta za saradnju sa dijasporom - iseljenicima
- Ministarstva za ljudska i manjinska prava
- Ministarstva prosvjete
- Ministarstva kulture
- Ministarstva sporta
- Ministarstva unutrašnjih poslova
- Ministarstva nauke
- Ministarstva ekonomije
- Ministarstva održivog razvoja i turizma
- Zajednice opština Crne Gore
- Nacionalne turistička organizacija Crne Gore
- Privredne komora Crne Gore
- Javnog servisa - RTCG
- Nevladine organizacije

Nacionalni koordinator koji će predsjedavati Komisijom za praćenje sprovođenja Strategije politike saradnje sa dijasporom – iseljenicima i izradu odgovarajućih izvještaja, analiza i informacija biće imenovan od Vlade Crne Gore.

Zadaci Komisije su :

1. Izrada akcionih planova za primjenu strategije i njihovo dostavljanje Vladi Crne Gore na usvajanje;
2. Monitoring implemntacije Strategije;
3. Predlaganje zmjena i dopuna strategije shodno aktuelnoj potrebi;
4. Izrada odgovarajućih informacija i naliza i njihovo dostavljanje Vladi Crne Gore;

5. Izrada periodičnih, tematskih, obaveznog godišnjeg i finalnog izvještaja o implementaciji Strategije i njihovo dostavljanje Vladi Crne Gore na usvajanje.

U cilju efikasnijeg obavljanja svojih aktivnosti, Komisija može pozvati predstavnike drugih državnih organa, ustanova i institucija, lokalnih samouprava i nevladinih organizacija da učestvuju u radu Komisije, bez prava odlučivanja.

U dijelu monitoringa, Komisija će prati sprovođenje predviđenih mjera i aktivnosti iz ove strategije, evaluiranje projektovanih rezultata, uz primjenu potrebnih korekcija. U tu svrhu, Komisija će po potrebi održavati kvartalne konsultativne sastanke, prema potrebi pripremati periodične izvještaje i posebne tematske izvještaje, kao i obavezni godišnji izvještaj i druge informacije dostavljati Vladi Crne Gore

Evaluacija Strategije će se vršiti nakon prve dvije godine njene implementacije od strane nezavisnog eksperta kao i nakon okončanja njene implementacije u cjelini. Izvještaji o evaluaciji će biti dio izvještaja o implementaciji Strategije, koji će biti dostavljeni Vladi Crne Gore. Sredstva za implementaciju postupka evaluacije obezbijediće Ministarstvo vanjskih poslova u iznosu od 3.000 eura.

Za objedinjavanje podataka, informacija, pisanje analiza i izvještaja, u okviru implementacije Strategije saradnje dijasporom – iseljenicima za period 2020 - 2023., zaduženo je Ministarstvo vanjskih poslova.

Za potrebe implementacije Strategije saradnje dijasporom – iseljenicima za period 2020 - 2023. planirana su sredstva u iznosu od najmanje 260 000 € .

Sredstva za realizaciju Strategije će se obezbijediti kroz sljedeće izvore:

- prema Zakonu o saradnji Crne Gore sa dijasporom – iseljenicima, izdvaja se 0,7 % tekućeg budžeta, a za konkretne mjere i aktivnosti predviđene ovom Strategijom izdvaja se najmanje 260 000 € na godišnjem nivou, kao i
- drugih izvora.

**Vlada Crne Gore
Uprava za dijasporu**

**AKCIONI PLAN REALIZACIJE STRATEGIJE SARADNJE
SA DIJASPOROM – ISELJENICIMA 2020 - 2023
koji se odnosi na period 2020-2021. godine**

Podgorica, maj 2020. godine

AKCIONI PLAN REALIZACIJE STRATEGIJE SARADNJE SA DIJASPOROM - ISELJENICIMA 2020 – 2023, KOJI SE ODNOSI NA PERIOD 2020-2021. GODINE

UVOD

Strategija saradnje sa dijasporom - iseljenicima za četvorogodišnji period 2020-2023 je neodvojivi dio razvojnih i drugih strategija i politika Crne Gore i ima za cilj očuvanje i jačanje sveukupnih odnosa matice i iseljeničtva. Njome se definišu prioritetni ciljevi, nosioci poslova i aktivnosti koje u sljedećem četvorogodišnjem periodu i dalje, treba da stvore neophodne pretpostavke za sistemsko i kvalitativno unapređenje saradnje sa iseljenicima, koja će biti i podsticaj za iseljenike u traženju boljih formi organizovanja i komunikacija sa maticom, pokrenuti njen kreativni potencijal na projektima od obostranog interesa, otvarati prostor iseljenicima da lakše artikuliraju svoje potrebe i bude faktor unutrašnjeg razvoja Crne Gore i njene afirmacije na međunarodnom planu. Strategiju prate akcioni planovi koji se odnose na dvogodišnji period koji je i najpogodniji za realizaciju većine projekata i aktivnosti.

Aktivnosti iz oblasti saradnje sa dijasporom – iseljenicima, u ovom Akcionom planu razrađuju se po novoj metodologiji razvijanja politika, izrade i praćenja strateških dokumenata, koji potpadaju pod šest oblasti, odnosno strateških ciljeva:

1. Očuvanja državnog identiteta dijaspore - iseljenika i pripadnosti Crnoj Gori,
2. Očuvanja kulturnog identiteta dijaspore - iseljenika,
3. Jačanje obrazovne, naučne, kulturne i sportske saradnje dijaspore - iseljenika,
4. Informisanje i povezivanje dijaspore - iseljenika ,
5. Zaštita prava i položaja dijaspore – iseljenika i
6. Unapređivanje privrednog partnerstva dijaspore - iseljenika.

Izvještaj realizacije o sprovođenju Strategije saradnje sa dijasporom i pratećeg Akcionog plana koji se odnosi na period 2020-2021 donijeće se početkom 2022. godine.

NAPOMENA: Izrazi koji su upotrijebljeni u ovom dokumentu za fizička lica u muškom rodu, podrazumijevaju iste izraze i u ženskom rodu.

TABELA: PREGLED AKTIVNOSTI

Oblast 1.			
STRATEŠKI CILJ	Očuvanja državnog identiteta dijaspore - iseljenika i pripadnosti Crnoj Gori		
OPERATIVNI CILJ – 1.1.	O snažiti saradnju crnogorskih institucija sa crnogorskom dijasporom u projektnim aktivnostima kroz dinamičniju ulogu Savjeta za saradnju sa iseljenicima i intenzivnije prisustvo državnih institucija u oblasti saradnje s dijasporom.		
<i>Indikatori učinka</i>	Polazna vrijednost 2020.	Srednja vrijednost 2021.	Ciljna vrijednost 2023.
Savjet za saradnju sa iseljenicima povećao broj projekata u odnosu na 2020. godinu na jedan projekat godišnje	0	1 projekat	1 projekat
Dani dijaspore se obilježavaju u kontinuitetu uz učešće crnogorskih iseljenika.	100%	100%	100%
Opis trenutnog stanja		Opis željenog stanja	
Uprava za dijasporu, skupštinski Odbor za međunarodne odnose i iseljenike i Ministarstvo vanjskih poslova (MVP), preko diplomatsko-konzularnih predstavništava (DKP) intenzivno saraduju sa dijasporom – iseljenicima. Normativno, saradnja sa dijasporom – iseljenicima veoma zaokružena, Zakonom i podzakonskim aktima.		Potrebno je da se, zajedno sa drugim crnogorskim institucijama, još više posveti pažnja saradnji sa iseljenicima, svaka u svojoj oblasti. Posebno, Savjet za saradnju sa iseljenicima treba da predlaže više projekata i da se češće sastaje.	

Aktivnost 1.1.1.	Organizacija godišnje sjednice Savjeta za saradnju sa dijasporom - iseljenicima
Indikator	Godišnja sjednica Savjeta za saradnju sa dijasporom – iseljenicima održana. Izvještaj.
Nosilac	Savjet za saradnju sa iseljenicima
Vremenski okvir	III kvartal, 2020. i 2021.
Partneri	Uprava za dijasporu
Sredstva	25 000 Eur – iz budžeta Uprave za dijasporu
Aktivnost 1.1.2.	Intenzivirati predlaganja projekata od strane Savjeta za saradnju sa iseljenicima, kao i podsticanje Savjeta da realizuje bar jedan projekat godišnje, i povećati broj sjednica Savjeta u toku godine
Indikator	Savjet intenzivirao predlaganje projekata i realizovao najmanje jedan projekat godišnje, Savjet se sastaje češće u toku godine. Godišnji izvještaj.
Nosilac	Savjet za saradnju sa iseljenicima
Vremenski okvir	Tokom 2020. i 2021. godine
Partneri	Uprava za dijasporu
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 1.1.3.	Organizacija manifestacije „Dani dijaspore - iseljenika“

Indikator	Manifestacija „Dani dijaspore - iseljenika“ realizovana, povećan broj posjetilaca, iseljeničkih manifestacija i sl. Izvještaj.
Nosilac	Uprava za dijasporu
Vremenski okvir	III kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	RTCG, lokalne samouprave, organizacije iseljenika
Sredstva	31 500 Eur iz budžeta Uprave za dijasporu
Aktivnost 1.1.4.	Dodjeljivanje nagrada najuspješnijim iseljenicima u 7 oblasti, u okviru „Dana dijaspore – iseljenika“
Indikator	Uručene nagrade najuspješnijim iseljenicima. Izvještaj.
Nosilac	Uprava za dijasporu
Vremenski okvir	III kvartal 2021. godine
Partneri	-
Sredstva	3600 Eur iz budžeta Uprave za dijasporu
Aktivnost 1.1.5.	Sufinansiranje projekata organizacija dijaspore po javnom pozivu Uprave za dijasporu
Indikator	Rast budžetskih sredstava za sufinansiranje projekata, broj podržanih projekata i broj realizovanih projekata
Nosilac	Uprava za dijasporu
Vremenski okvir	II kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Organizacije dijaspore – iseljenika
Sredstva	130 000 Eur – budžet Uprave za dijasporu
Aktivnost 1.1.6.	Afirmacija značaja dijaspore i odgovornog odnosa institucija i nadležnih organa na pitanjima od značaja za dijasporu, iz njihove nadležnosti
Indikator	Pojačana odgovornost institucija i nadležnih organa Crne Gore o pitanjima i značaju dijaspore. Izvještaj institucija.
Nosilac	Uprava za dijasporu
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Ostali organi državne uprave
Sredstva	42 000 Eur
Aktivnost 1.1.7.	Posjete predstavnika Uprave za dijasporu i ostalih državnih organa, organa lokalne samouprave i drugih tijela organizacijama naše dijaspore
Indikator	Realizovane posjete predstavnika Uprave za dijasporu i ostalih državnih organa, organa lokalne samouprave i drugih tijela organizacijama naše dijaspore. Organizacije dijaspore dobile informacije koje su ih zanimale.. Izvještaj.
Nosilac	Uprava za dijasporu
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Ostali organi državne uprave i lokalne samouprave
Sredstva	Redovna budžetska sredstva

OPERATIVNI CILJ – 1.2.	Jačanje državnog identiteta i pripadnosti Crnoj Gori kroz odgovarajuće aktivnosti koje promovišu upis u evidencije iseljenika, obilježavanje državnih praznika i obezbjeđivanje publicističkog i državnog propagandnog materijala		
Indikatori učinka	Polazna vrijednost 2020.	Srednja vrijednost 2021.	Ciljna vrijednost 2023.
Broj crnogorskih iseljenika upisanih u evidenciju dijaspore povećan za 20% u odnosu na 2020. godinu.	U evidenciju dijaspore upisano oko 200 iseljenika.	Broj crnogorskih iseljenika upisanih u evidenciju dijaspore povećan za 10% u odnosu na 2020.	Broj crnogorskih iseljenika upisanih u evidenciju dijaspore povećan za 20% u odnosu na 2020.

		godinu.	godinu.
Broj izdatih iseljeničkih knjižica povećan za 10% u odnosu na 2020. godinu.	1241 izdata iseljenička knjižica	Broj izdatih iseljeničkih knjižica povećan za 5% u odnosu na 2020. godinu.	Broj izdatih iseljeničkih knjižica povećan za 10% u odnosu na 2020. godinu.
Opis trenutnog stanja		Opis željenog stanja	
Upisivanje iseljenika u evidencije dijaspore, Uprava za dijasporu, u saradnji sa ostalim državnim organima i tijelima Crne Gore, kontinuirano sprovodi programske aktivnosti u pogledu jačanja institucionalne veze između matice i dijaspore.		Intenzivirati dalji upis iseljenika i organizacija iseljenika u evidencije dijaspore, kao i komunikaciju i saradnju kroz konkretizaciju programa koji su usmjereni na jačanje pripadnosti dijaspore matici Crnoj Gori.	

Aktivnost 1.2.1.	Upis iseljenika u evidenciju dijaspore na sajtu Uprave za dijasporu
Indikator	Povećan broj upisanih iseljenika u evidenciju dijaspore
Nosilac	Uprava za dijasporu
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	DKP, Organizacije iseljenika
Sredstva	Budžet Uprave za dijasporu
Aktivnost 1.2.2.	Apliciranje iseljenika za iseljeničku knjižicu
Indikator	Povećan broj uručenih iseljeničkih knjižica
Nosilac	Uprava za dijasporu
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	DKP, Organizacije iseljenika
Sredstva	Budžet Uprave za dijasporu
Aktivnost 1.2.3.	Podrška obilježavanju državnih praznika Crne Gore u zemljama prijema
Indikator	Državni praznici se u iseljeništvu redovno obilježavaju
Nosilac	Uprava za dijasporu
Vremenski okvir	II i III kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Ministartvo vanjskih poslova (DKP)
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 1.2.4.	Obezbjeđivanje propagandnog materijala sa državnim simbolima (zastave, suveniri, dresovi, itd.)
Indikator	Propagandni materijal obezbijeđen
Nosilac	Uprava za dijasporu
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Ministarstvo sporta, Nacionalna turistička organizacija, i dr.
Sredstva	4 500 Eur iz budžeta Uprave za dijasporu
Aktivnost 1.2.5.	Obezbjeđivanje knjiga i drugog publicističkog materijala udruženjima dijaspore
Indikator	Knjige i drugi publicistički materijal obezbijeđeni
Nosilac	Uprava za dijasporu
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Ministarstvo kulture, Nacionalna biblioteka Crne Gore „Đurđe Crnojević“, Biblioteka za slijepe i druge nacionalne javne ustanove kulture, Ministarstvo turizma, Univerzitet Crne Gore, CANU, Matica crnogorska, i dr.
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 1.2.6.	Izdavačka djelatnost Uprave za dijasporu (stvaralaštvo koje baštini

	multikulturalnost u državi i dijaspori)
Indikator	Uprava za dijasporu izdala konkretne knjige.
Nosilac	Uprava za dijasporu
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	-
Sredstva	Budžet Uprave za dijasporu
Aktivnost 1.2.7.	Izdavačka djelatnost drugih izdavača kojom se obrađuje tematika od interesa za dijasporu – iseljenike (Matica crnogorska, Savjeti manjinskih naroda u Crnoj Gori i CEKUM)
Indikator	Realizovali izdavačku djelatnost: Matica crnogorska, Savjeti manjinskih naroda u Crnoj Gori i CEKUM
Nosilac	Matica crnogorska
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Savjeti manjinskih naroda u Crnoj Gori, CEKUM
Sredstva	Redovna budžetska sredstva

Oblast 2.			
STRATEŠKI CILJ	Očuvanja kulturnog identiteta dijaspore - iseljenika		
OPERATIVNI CILJ – 2.1.	Očuvanje i njegovanje jezika, kulture i tradicije dijaspore u zemljama prijema kroz organizaciju škola i kurseva jezika i kulture Crne Gore u zemlji i inostranstvu.		
<i>Indikatori učinka</i>	Polazna vrijednost 2020.	Srednja vrijednost 2021.	Ciljna vrijednost 2023.
Porast broja organizovanih seminara i kurseva za crnogorske iseljenike, za izučavanje crnogorskog jezika, kulture i tradicije u zemljama prijema od 6 u odnosu na 2020. Godinu, kad ih nije bilo (0).	Trenutno nema organizovanih seminara ili kurseva (0)	3 organizovana seminara ili kursa	6 organizovana seminara ili kursa
Opis trenutnog stanja		Opis željenog stanja	
Uprava za dijasporu, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Zavod za školstvo i lokalne samouprave obavljaju edukaciju pripadnika dijaspore kroz različite programe izučavanja crnogorskog jezika, kulture i tradicije Crne Gore, kako u zemlji, tako i u zemljama prijema sa većom koncentracijom naše dijaspore.		Povećanje broja škola, kurseva, izdavanje novih udžbenika i priručnika za izvođenje nastave za pripadnike dijaspore.	

Aktivnost 2.1.1.	Organizacija škole i kurseva jezika i kulture Crne Gore u zemlji i inostranstvu za pripadnike naše dijaspore
Indikator	Škole i kursevi jezika i kulture Crne Gore organizovani. Polaznici stekli dodatna znanja o matičnoj državi. Izvještaj.
Nosilac	Ministarstvo prosvjete
Vremenski okvir	III kvartal 2020 i 2021. godine
Partneri	Uprava za dijasporu, Zavod za školstvo
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 2.1.2.	Obezbjeđivanje nastavnih sredstava (udžbenici, priručnici i druga literatura)
Indikator	Nastavna sredstva obezbjeđena.
Nosilac	Ministarstvo prosvjete
Vremenski okvir	II i III kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Uprava za dijasporu, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Lokalna samouprava
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 2.1.3.	Izrada nastavnih planova i programa za zavičajne škole u Crnoj Gori
Indikator	Nastavni planovi i programi za zavičajne škole u Crnoj Gori osmišljeni
Nosilac	Uprava za dijasporu
Vremenski okvir	II i III kvartal 2020.
Partneri	Ministarstvo prosvjete, Zavod za školstvo

Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 2.1.4.	Organizacija ljetnje škole jezika i kulture
Indikator	Ljetnja škola jezika i kulture organizovana. Djeca polaznici stekla nova znanja o Crnoj Gori. Izvještaj.
Nosilac	Ministarstvo prosvjete
Vremenski okvir	III kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Uprava za dijasporu, Zavod za školstvo, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
Sredstva	25 500 Eur - Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 2.1.5.	Crnogorski online – napredni kurs - korišćenje
Indikator	Realizovan napredni kurs Crnogorski onlajn
Nosilac	Uprava za dijasporu
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Ministarstvo prosvjete, Fakultet za crnogorski jezik i književnost
Sredstva	Redovna budžetska sredstva

OPERATIVNI CILJ – 2.2.	Podsticanje i uključivanje dijaspore – iseljenika u realizaciju projekata i aktivnosti na planu promocije kulture i baštine Crne Gore u matičnoj državi i zemljama prijema		
Indikatori učinka	Polazna vrijednost 2020.	Srednja vrijednost 2021.	Ciljna vrijednost 2023.
Broj kulturnih manifestacija subjekata (institucije, NVO-i i dr.) u koje su uključeni predstavnici crnogorske dijaspore je povećan za 20% u odnosu na 2020. godinu	45 manifestacija	Broj kulturnih manifestacija crnogorskih subjekata (institucije, NVO-i i dr.) u koje su uključeni predstavnici crnogorske dijaspore je povećan za 10% u odnosu na 2020. Godinu	Broj kulturnih manifestacija crnogorskih subjekata (institucije, NVO-i i dr.) u koje su uključeni predstavnici crnogorske dijaspore je povećan za 20% u odnosu na 2020. godinu
Opis trenutnog stanja		Opis željenog stanja	
Postoji intenzivna djelatnost različitih subjekata, od državnih organa, do nevladinih organizacija u pogledu organizovanja različitih kulturnih sadržaja namijenjenih našem iseljeništvu (promocije knjiga, likovnih izložbi, muzičke večeri, itd.), ali i u Crnoj Gori treba osmisliti više manifestacija iz oblasti kulture i umjetnosti u kojima je zastupljena dijaspora. Potrebno formirati bazu kulturnih poslenika iz dijaspore.		Utemeljenje novih kulturnih manifestacija posvećenih dijaspori, koje bi se održavale u matici ili u zemljama prijema sa većom koncentracijom iseljeničtva. Ažuriranje baze kulturnih poslenika iz dijaspore.	

Aktivnost 2.2.1.	Promocija knjiga i informisanje dijaspore putem štampanih publikacija u državama sa većom koncentracijom naših iseljenika
-------------------------	--

Indikator	Promovisane knjige i informisanje putem štampanih publikacija
Nosilac	Ministarstvo kulture, Nacionalna biblioteka Crne Gore „Đurđe Crnojević“
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Uprava za dijasporu, Matica crnogorska, Savjeti manjinskih naroda, Iseljenička udruženja, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Ministarstvo ekonomije
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 2.2.2.	Promocija likovnih izložbi u državama sa većom koncentracijom naših iseljenika
Indikator	Likovne izložbe realizovane. Izvještaj.
Nosilac	Centar savremene umjetnosti Crne Gore, Narodni muzej Crne Gore
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Uprava za dijasporu, Iseljenička udruženja
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 2.2.3.	Promocija pozorišnog i muzičkog stvaralaštva u državama sa većom koncentracijom naših iseljenika
Indikator	Realizovano gostovanje pozorišnih predstava i muzičkih programa
Nosilac	Kraljevsko pozorište „Zetski dom“, Crnogorsko narodno pozorište, Muzički centar Crne Gore
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Uprava za dijasporu, Iseljenička udruženja
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 2.2.4.	Promocija crnogorskih filmova u državama sa većom koncentracijom naših iseljenika
Indikator	Realizovane filmske revije u državama sa većom koncentracijom naših iseljenika
Nosilac	Crnogorska kinoteka
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Uprava za dijasporu, Iseljenička udruženja
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 2.2.5.	Promocija muzejskog i arhivskog materijala u državama sa većom koncentracijom naših iseljenika
Indikator	Promovisan muzejski i arhivski materijal u državama sa većom koncentracijom naših iseljenika
Nosilac	Ministarstvo kulture
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Uprava za dijasporu, Matica crnogorska, Savjeti manjinskih naroda, Iseljenička udruženja
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 2.2.6.	Periodična organizacija susreta pjesnika iz dijaspore u Crnoj Gori
Indikator	U Crnoj Gori realizovani susreti pjesnika iz dijaspore. Pjesnici predstavili svoje stvaralaštvo.
Nosilac	Uprava za dijasporu,
Vremenski okvir	III kvartal 2021. godine
Partneri	Savjet za saradnju sa iseljenicima, Ministarstvo kulture, Iseljenička udruženja
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 2.2.7.	Formiranje baze kulturnih poslenika
Indikator	Baza kulturnih poslenika postala funkcionalna
Nosilac	Ministarstvo kulture
Vremenski okvir	IV kvartal 2020. godine
Partneri	Ministarstvo vanjskih poslova, Uprava za dijasporu, Iseljenička udruženja
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 2.2.8.	Uključivanje istaknutih iseljenika u projekte o promociji kulture Crne

	Gore u zemljama prijema
Indikator	U projekte o promociji kulture Crne Gore u zemljama prijema uključeni konkretni istaknuti iseljenici
Nosilac	Iseljenička udruženja
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Ministarstvo kulture, Uprava za dijasporu
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 2.2.9.	Podsticanje i podrška organizacijama dijaspore u promociji kulture Crne Gore u zemljama prijema
Indikator	Obezbijeđena podrška organizacijama dijaspore u promociji kulture Crne Gore
Nosilac	Uprava za dijasporu
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	-
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 2.2.10.	Realizovanje književnoistorijskih i jezikoslovnih proučavanja u savremenoj Crnoj Gori i dijaspori
Indikator	Realizovana književnoistorijska i jezikoslovna proučavanja u savremenoj Crnoj Gori i dijaspori. Značajan doprinos dijaspore.
Nosilac	Savjet za saradnju sa iseljenicima
Vremenski okvir	I – III kvartal 2021. godine
Partneri	Uprava za dijasporu
Sredstva	Redovna budžetska sredstva

Oblast 3.			
STRATEŠKI CILJ	Jačanje obrazovne, naučne, kulturne i sportske saradnje dijaspore - iseljenika		
OPERATIVNI CILJ – 3.1.	Podstaći interesovanje iz naše dijaspore za domaće univerzitete.		
Indikatori učinka	Polazna vrijednost 2020.	Srednja vrijednost 2022.	Ciljna vrijednost 2023.
Broj studenata iz crnogorskog iseljeničtva koji su upisali studijske programe na crnogorskim univerzitetima je povećan za 25% u odnosu na 2020. godinu.	4 studenta	Broj studenata iz crnogorskog iseljeničtva koji su upisali studijske programe na crnogorskim univerzitetima je povećan za 10% u odnosu na 2020. godinu.	Broj studenata iz crnogorskog iseljeničtva koji su upisali studijske programe na crnogorskim univerzitetima je povećan za 25% u odnosu na 2020. godinu.
Opis trenutnog stanja		Opis željenog stanja	
Uprkos mogućnosti da pod istim uslovima studiraju državljani Crne Gore i pripadnici naše dijaspore, na našm univerzitetkim jedinicama je trenutno veoma mali broj studenata iz reda našeg iseljeničtva. Shodno postojećim međunarodnim sporazumima između Crne Gore i zemalja prijema, odvija se redovna razmjena učenika i studenata, naučnika i stručnjaka na raznim nivoima obrazovnih i naučnih oblasti.		Povećati brojnost učeničke i studentske populacije iz reda našeg iseljeničtva putem stimulansa koji se odnose na besplatnu školarinu, smještaj i ishranu, kao i broj bilateralnih sporazuma sa zemljama sa većom koncentracijom naše dijaspore. Neophodno je uključivanja većeg broja pripadnika dijaspore u projekte međunarodne razmjene.	
Aktivnost 3.1.1.	Utvrđivanje kvota za upis studenata iz dijaspore, što podrazumijeva besplatan smještaj i ishranu		
Indikator	Utvrđene kvote za upis studenata iz dijaspore		
Nosilac	Ministarstvo prosvjete		
Vremenski okvir	II i III kvartal 2020. i 2021. godine		
Partneri	-		
Sredstva	Redovna budžetska sredstva		
Aktivnost 3.1.2.	Razmjena učenika i studenata između Crne Gore i zemalja prijema		
Indikator	Povećana razmjena učenika i studenata između Crne Gore i zemalja prijema		
Nosilac	Ministarstvo prosvjete		
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine		
Partneri	Ministarstvo nauke, Univerzitet Crne Gore, CANU, Uprava za dijasporu		
Sredstva	Redovna budžetska sredstva		
Aktivnost 3.1.3.	Razmjena i saradnja naučnika i stručnjaka između Crne Gore i zemalja prijema		
Indikator	Povećana razmjena i saradnja naučnika i stručnjaka između Crne Gore i zemalja prijema		
Nosilac	Ministarstvo nauke		
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine		

Partneri	Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo ekonomije, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo kulture, Uprava za dijasporu
Sredstva	Redovna budžetska sredstva

OPERATIVNI CILJ – 3.2.	Obezbijediti kontinuitet dopunske nastave za crnogorsko iseljništvo u vezi sa crnogorskim jezikom, kulturom i tradicijom.		
Indikatori učinka	Polazna vrijednost 2020.	Srednja vrijednost 2021.	Ciljna vrijednost 2023.
Povećan broj pripadnika dijaspore Crne Gore koji pohađaju dopunsku nastavu u zemljama prijema za 20% u odnosu na 2020. godinu.	50 pripadnika dijaspore	Povećan broj pripadnika crnogorske dijaspore koji pohađaju dopunsku nastavu u zemljama prijema za 10% u odnosu na 2020. godinu.	Povećan broj pripadnika crnogorske dijaspore koji pohađaju dopunsku nastavu u zemljama prijema za 20% u odnosu na 2020. godinu.
Opis trenutnog stanja		Opis željenog stanja	
Dopunska nastava u dijaspori se redovno obavlja u zemljama prijema sa većom koncentracijom našeg iseljništva, u saradnji sa stručnim licima i ustanovama iz oblasti prosvete, sa adekvatnim nastavnim sredstvima za izvođenje nastave.		Obezbijediti kontinuitet u izvođenju nastave i angažovanje nastavnog kadra, te adekvatnog prostora za izvođenje nastave, kako bi škole ostvarile redovnu djelatnost.	

Aktivnost 3.2.1.	Usvajanje nastavnih planova i programa za izvođenje dopunske nastave
Indikator	Podrška školama dopunske nastave i kursevima crnogorskog jezika u zemljama prijema
Nosilac	Ministarstvo prosvjete
Vremenski okvir	III i IV kvartal 2020. godine
Partneri	Zavod za školstvo, Uprava za dijasporu
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 3.2.2.	Angažovanje nastavnog kadra
Indikator	Nastavni kadar angažovan
Nosilac	Ministarstvo prosvjete
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Zavod za školstvo, Uprava za dijasporu
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 3.2.3.	Obezbjeđenje nastavnih sredstava za izvođenje nastave
Indikator	Obezbijeđena nastavna sredstva za izvođenje nastave
Nosilac	Ministarstvo prosvjete
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Uprava za dijasporu
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 3.2.4.	Obezbjeđenje adekvatnog prostora za izvođenje nastave
Indikator	Obezbijeđen adekvatan prostor za izvođenje nastave
Nosilac	Ministarstvo prosvjete

Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Uprava za dijasporu, Organizacije dijaspore
Sredstva	Redovna budžetska sredstva

OPERATIVNI CILJ – 3.3.	Podići nivo učešća naučnih radnika iz dijaspore u naučno-istraživačkim projektima koje sprovode crnogorske institucije.		
Indikatori učinka	Polazna vrijednost 2020.	Srednja vrijednost 2021.	Ciljna vrijednost 2023.
Realizovana dva (2) naučno-istraživačka projekta u Crnoj Gori u koje su uključeni naučni radnici iz dijaspore.	-	Jedan (1) naučno-istraživački projekat u Crnoj Gori u koji su uključeni naučni radnici iz dijaspore	Dva (2) naučno-istraživačka projekta u Crnoj Gori u koje su uključeni naučni radnici iz dijaspore
Opis trenutnog stanja		Opis željenog stanja	
Postojeća baza „Naučna dijaspora Crne Gore“ redovno se ažurira i unaprjeđuje.		Kontinuirano vršiti unaprijeđenje baze „Naučna dijaspora Crne Gore“, a takođe i iskoristiti kapacitete naučne dijaspore za promociju Crne Gore u zemljama prijema (naučna diplomatija).	

Aktivnost 3.3.1.	Ažuriranje i unapređenje postojeće baze „Naučna dijaspora Crne Gore“
Indikator	Baza „Naučna dijaspora Crne Gore“ se ažurira i unaprjeđuje
Nosilac	Ministarstvo nauke
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Ministarstvo vanjskih poslova, Uprava za dijasporu
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 3.3.2.	Podsticanje naučne diplomatije
Indikator	Naučna diplomatija se podstiče
Nosilac	Ministarstvo nauke, Ministarstvo vanjskih poslova
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Uprava za dijasporu, Savjet za saradnju sa iseljenicima
Sredstva	Redovna budžetska sredstva

OPERATIVNI CILJ – 3.4.	Unaprijediti saradnju sportskih organizacija u dijaspori sa sportskim organizacijama u Crnoj Gori.		
Indikatori učinka	Polazna vrijednost 2020.	Srednja vrijednost 2021.	Ciljna vrijednost 2023.
Broj održanih sportskih manifestacija u saradnji iseljeničkih sportskih	2 sportska susreta	Broj održanih sportskih manifestacija u	Broj održanih sportskih manifestacija u

udruženja i sportskih udruženja iz Crne Gore je povećan za 100% u odnosu na 2020. godinu.		saradnji iseljeničkih sportskih udruženja i sportskih udruženja iz Crne Gore je povećan za 50% u odnosu na 2020. godinu.	saradnji iseljeničkih sportskih udruženja i sportskih udruženja iz Crne Gore je povećan za 100% u odnosu na 2020. godinu.
Opis trenutnog stanja		Opis željenog stanja	
Održavaju se pojedine sportske manifestacije, koje nemaju karakter redovnih susreta, iako postoji značajno interesovanje za ovu vrstu aktivnosti, naročito u okviru „Dana dijaspore“. Sprovodi se formiranje baze sportskih radnika u dijaspori.		Sport, kao veoma bitna društvena djelatnost koja ima univerzalni karakter, treba što više iskoristiti na animiranju iseljenika, naročito mlađe populacije, putem osnivanja sportskih klubova u dijaspori, kao i pružanja stručne pomoći sportskim asocijacijama dijaspore, kako bi sportske manifestacije u dijaspori postale tradicionalne.	

Aktivnost 3.4.1.	Organizacija sportskih susreta i takmičenja između sportskih organizacija matice i dijaspore
Indikator	Organizovani sportski susreti i takmičenja
Nosilac	Ministarstvo sporta i mladih
Vremenski okvir	III kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Uprava za dijasporu, iseljenička udruženja
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 3.4.2.	Nabavka sportske opreme sportskim klubovima u dijaspori
Indikator	Realizovana nabavka sportske opreme sportskim klubovima u dijaspori
Nosilac	Iseljenička udruženja
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Ministarstvo sporta i mladih, Uprava za dijasporu
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 3.4.3.	Povezivanje stručnog kadra iz dijaspore sa nacionalnim sportskim savezima u Crnoj Gori
Indikator	Angažovan sportski stručni kadar
Nosilac	Ministarstvo sporta i mladih
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Uprava za dijasporu, iseljenička udruženja
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 3.4.4.	Formiranje baze sportskih radnika u dijaspori
Indikator	Baza sportskih radnika u dijaspori formirana. Izveštaj, podaci.
Nosilac	Uprava za dijasporu
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Iseljenička udruženja, Ministarstvo sporta i mladih
Sredstva	Redovna budžetska sredstva

Oblast 4.			
STRATEŠKI CILJ	Informisanje i povezivanje dijaspore - iseljenika		
OPERATIVNI CILJ – 4.1.	Dostupnost kvalitetnog Programskog sadržaja Satelitskog programa RTCG , koji odgovara potrebama crnogorske dijaspore, je podignuta u zemljama prijema.		
<i>Indikatori učinka</i>	Polazna vrijednost 2020.	Srednja vrijednost 2021.	Ciljna vrijednost 2023.
Prosječna gledanost Satelitskog programa RTCG u zemljama sa crnogorskom dijasporom je podignuta za 10% u odnosu na 2020. godinu.	Oko 50 000 gledalaca Satelitskog programa RTCG u zemljama sa crnogorskom dijasporom	Prosječna gledanost Satelitskog programa RTCG u zemljama sa crnogorskom dijasporom je podignuta za 5% u odnosu na 2020. godinu.	Prosječna gledanost Satelitskog programa RTCG u zemljama sa crnogorskom dijasporom je podignuta za 10% u odnosu na 2020. godinu.
Opis trenutnog stanja		Opis željenog stanja	
RTCG preko svog satelitskog kanala emituje sadržaje namijenjene našoj dijaspori.		Unaprijediti programske sadržaje RTCG namijenjene našoj dijaspori, na osnovu jačanja kadrovskih i tehničkih kapaciteta redakcije satelitskog programa RTCG.	

Aktivnost 4.1.1.	Jačanje kadrovskih kapaciteta redakcije satelitskog programa RTCG
Indikator	Povećan broj zaposlenih, kadrovski kapaciteti pojačani
Nosilac	Radio Televizija Crne Gore
Vremenski okvir	II kvartal 2021. godine
Partneri	Uprava za dijasporu
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 4.1.2.	Jačanje tehničkih kapaciteta redakcije satelitskog programa RTCG
Indikator	Izvršena nabavka opreme, tehnički kapaciteti poboljšani
Nosilac	Radio Televizija Crne Gore
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2021. godine
Partneri	Uprava za dijasporu, organizacije iseljenika
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 4.1.3.	Anketa iseljenika u vezi sa programskom šemom satelitskog programa RTCG
Indikator	Realizovana anketa, dobijene sugestije za program satelitskog programa
Nosilac	Radio Televizija Crne Gore
Vremenski okvir	IV kvartal 2020.
Partneri	Uprava za dijasporu, organizacije iseljenika
Sredstva	Redovna budžetska sredstva

OPERATIVNI CILJ – 4.2.	Podignuti nivo informativnosti sajta Uprave za dijasporu objavljivanjem vijesti i obavještenja u vezi sa crnogorskim iseljeništvom.
-------------------------------	--

<i>Indikatori učinka</i>	Polazna vrijednost 2020.	Srednja vrijednost 2021.	Ciljna vrijednost 2023.
Posjećenost sajta Uprave za dijasporu je veća za 20% u odnosu na 2020. godinu.	Oko 200 pregleda dnevno	Posjećenost sajta Uprave za dijasporu je veća za 10% u odnosu na 2020. godinu.	Posjećenost sajta Uprave za dijasporu je veća za 20% u odnosu na 2020. godinu.
Broj vijesti i obavještenja u vezi sa crnogorskim iseljeništvom na sajtu Uprave za dijasporu je povećan za 30%.	U prosjeku, 15 vijesti i obavještenja mjesečno	Broj vijesti i obavještenja u vezi sa crnogorskim iseljeništvom na sajtu Uprave za dijasporu je povećan za 15%.	Broj vijesti i obavještenja u vezi sa crnogorskim iseljeništvom na sajtu Uprave za dijasporu je povećan za 30%.
Opis trenutnog stanja		Opis željenog stanja	
Internet sajt Uprave za dijasporu je izuzetno posjećen sajt zbog obilja dnevnih vijesti o dijaspori koje nudi, kao i određenih uputstava, tekstova, aplikacija i drugih informacija usmjerenih ka dijaspori.		Na internet sajtu Uprave za dijasporu potrebno je dodati linkove ka drugim medijskim kućama, kao i selektirati i objavljivati vijesti iz raznih izvora posvećene dijaspori (kliping).	

Aktivnost 4.2.1.	Uvođenje posebnih linkova (banera) na sajtu Uprave za dijasporu ka važnijim državnim informativnim adresama (RTCG, MINA, itd.)
Indikator	Sajt Uprave za dijasporu unaprijeđen novim linkovima (banerima)
Nosilac	Uprava za dijasporu
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. godine
Partneri	-
Sredstva	Budžet Uprave za dijasporu
Aktivnost 4.2.2.	Ažuriranje korisnih informacija od interesa za crnogorsku dijasporu na sajtu Uprave za dijasporu
Indikator	Korisne informacije se ažuriraju u kontinuitetu
Nosilac	Uprava za dijasporu
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. godine
Partneri	-
Sredstva	Budžet Uprave za dijasporu

OPERATIVNI CILJ – 4.3.	Stepen informisanosti crnogorske dijaspore o društveno-ekonomskim i kulturnim dešavanjima posredstvom elektronskih i štampanih medija u matičnoj i zemljama prijema je podignut u odnosu na 2020. godinu.		
<i>Indikatori učinka</i>	Polazna vrijednost 2020.	Srednja vrijednost 2021.	Ciljna vrijednost 2023
Broj aktivnih elektronskih medija iseljeničkih organizacija koji izvještavaju o društveno-ekonomskim i kulturnim	10 aktivnih elektronskih medija iseljeničkih organizacija koji izvještavaju o	Broj aktivnih elektronskih medija iseljeničkih organizacija koji izvještavaju o	Broj aktivnih elektronskih medija iseljeničkih organizacija koji izvještavaju o

dešavanjima u matičnoj i zemljama prijema je podignut za 10% u odnosu na 2020. godinu	društveno-ekonomskim i kulturnim dešavanjima u matičnoj i zemljama prijema	društveno-ekonomskim i kulturnim dešavanjima u matičnoj i zemljama prijema je podignut za 5% u odnosu na 2020. godinu	društveno-ekonomskim i kulturnim dešavanjima u matičnoj i zemljama prijema je podignut za 10% u odnosu na 2020. godinu
Broj aktivnih štampanih medija koji izvještavaju o društveno-ekonomskim i kulturnim dešavanjima u matičnoj i zemljama prijema je podignut za 40% u odnosu na 2020. godinu.	5 aktivnih štampanih medija koji izvještavaju o društveno-ekonomskim i kulturnim dešavanjima u matičnoj i zemljama prijema	Broj aktivnih štampanih medija koji izvještavaju o društveno-ekonomskim i kulturnim dešavanjima u matičnoj i zemljama prijema je podignut za 20% u odnosu na 2020. godinu.	Broj aktivnih štampanih medija koji izvještavaju o društveno-ekonomskim i kulturnim dešavanjima u matičnoj i zemljama prijema je podignut za 40% u odnosu na 2020. godinu.
Opis trenutnog stanja		Opis željenog stanja	
Trenutno u dijaspori egzistira određeni broj internet sajtova i portala namijenjenih iseljenicima u toj državi prijema, kao i manji broj štampanih medija.		Unaprijediti, tj. povećati broj internet sajtova posvećenih dijaspori u zemljama prijema, umrežiti ih, a i dati podršku izdavanju štampanih medija, periodičnih časopisa, novina, publikacija i drugog materijala.	

Aktivnost 4.3.1.	Umrežavanje sajtova i portala naših udruženja u iseljeništvu
Indikator	Sajtovi i portali umreženi
Nosilac	Uprava za dijasporu
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Iseljenička udruženja
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 4.3.2.	Pružanje materijalne i tehničke pomoći Uprave za dijasporu iseljeničkim udruženjima pri izradi njihovih sajtova i portala
Indikator	Realizovana materijalna i tehnička pomoć
Nosilac	Uprava za dijasporu
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	-
Sredstva	Budžet Uprave za dijasporu
Aktivnost 4.3.3.	Pružanje materijalne i tehničke podrške štampanim publikacijama organizacija dijaspore
Indikator	Realizovana materijalna i tehnička pomoć
Nosilac	Uprava za dijasporu
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Matica crnogorska
Sredstva	Budžet Uprave za dijasporu

Oblast 5.			
STRATEŠKI CILJ	Zaštita prava i položaja dijaspore – iseljenika		
OPERATIVNI CILJ – 5.1.	Unaprijeđena zaštita prava i položaja crnogorske nacionalne manjine u regionu Zapadnog Balkana kroz saradnju sa zemljama regiona i dijasporom, kao i kroz uzajamno povezivanje iseljeničkih organizacija		
<i>Indikatori učinka</i>	Polazna vrijednost 2020.	Srednja vrijednost 2021.	Ciljna vrijednost 2023.
Negativni trend pada broja Crnogoraca u zemljama regiona je smanjen za 20% u odnosu na 2020. godinu.	Podaci iz popisa iz 2011. godine	Negativni trend pada broja Crnogoraca u zemljama regiona je smanjen za 10% u odnosu na 2020. godinu.	Negativni trend pada broja Crnogoraca u zemljama regiona je smanjen za 20% u odnosu na 2020. godinu.
Opis trenutnog stanja		Opis željenog stanja	
Sagledavajući postojeće stanje, a na osnovu dosadašnjeg iskustva u radu sa crnogorskim iseljeništvom u zemljama regiona, konstatovano je da je, u pogledu statusa crnogorske nacionalne zajednice, prisutna asimilacija, jer je broj nacionalno izjašnjenih Crnogoraca je u značajnom padu.		Usporen trend asimilacije Crnogoraca u regionu, nakon realizacije aktivnosti koje se odnose na sveobuhvatnu saradnju crnogorskih državnih organa i ustanova sa crnogorskim iseljeničkim udruženjima, kao i normativnog zaokruživanja pravnog položaja crnogorske nacionalne zajednice u zemljama regiona.	

Aktivnost 5.1.1.	Podsticanje aktivnosti i umrežavanje organizacija crnogorske nacionalne manjine u zemljama regiona
Indikator	Aktivnosti povećane, organizacije crnogorske nacionalne manjine umrežene
Nosilac	Uprava za dijasporu
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Savjet za saradnju sa dijasporom - iseljenicima
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 5.1.2.	Unapređenje saradnje nadležnih organa i ustanova Crne Gore sa udruženjima crnogorske nacionalne manjine u regionu
Indikator	Saradnja unaprijeđena, realizovani sastanci.
Nosilac	Uprava za dijasporu
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Savjet za saradnju sa dijasporom – iseljenicima, Ministarstvo vanjskih poslova, Ministarstvo kulture, Ministarstvo prosvjete
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 5.1.3.	Saradnja državnih organa i ustanova Crne Gore sa nadležnim državnim organima zemalja u regionu u pogledu ostvarivanja manjinskih prava nacionalnih Crnogoraca kroz potpisivanje i implementaciju međudržavnih sporazuma
Indikator	Potpisani novi međudržavni sporazumi
Nosilac	Ministarstvo vanjskih poslova
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Uprava za dijasporu
Sredstva	Redovna budžetska sredstva

Aktivnost 5.1.4.	Međusobno povezivanje crnogorske nacionalne manjine iz zemalja regiona, kao i sa organizacijama dijaspore u svijetu
Indikator	Unaprijeđeno međusobno povezivanje crnogorske nacionalne manjine u regionu i svijetu
Nosilac	Savjet za saradnju sa dijasporom – iseljenicima
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Uprava za dijasporu, Ministarstvo vanjskih poslova
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 5.1.5.	Organizovati sjednicu skupštinskog Odbora za međunarodne odnose i iseljenike i predstavnika udruženja iseljenika iz regiona sa temom međusobnog povezivanja u cilju smanjenja asimilacije
Indikator	Organizovana sjednica skupštinskog Odbora za međunarodne odnose i iseljenike i predstavnika udruženja iseljenika iz regiona
Nosilac	Odbor za međunarodne odnose i iseljenike
Vremenski okvir	III i IV kvartal 2020. godine
Partneri	Uprava za dijasporu, Ministarstvo vanjskih poslova, Organizacije iseljenika iz regiona
Sredstva	Redovna budžetska sredstva

OPERATIVNI CILJ – 5.2.	Unaprijeđen položaj žena iseljenica u crnogorskoj dijaspori kroz koordiniranu saradnju crnogorskih institucija i iseljeničkih organizacija na istraživanju njihovog položaja i podizanju nivoa njihove informisanosti o mogućnostima individualnog razvoja.		
<i>Indikatori učinka</i>	Polazna vrijednost 2020.	Srednja vrijednost 2021.	Ciljna vrijednost 2023.
Kreirana evidenciona osnova o ženama iseljenicama koja u sebi uključuje demografske pokazatelje.	0% (nema evidencije)	100% (kreirana evidencija)	
Opis trenutnog stanja		Opis željenog stanja	
Malo je istraživanja realizovano o položaju naših žena u dijaspori, o uspješnim ženama i o demografskim parametrima, tj. iz kojih djelova Crne Gore ima najviše žena u dijaspori, kojim poslovima se bave, itd.		Unaprijediti istraživanja o položaju naših žena u dijaspori.	

Aktivnost 5.2.1.	Istraživanja o položaju naših žena u dijaspori
Indikator	Istraživanje realizovano
Nosilac	Savjet za saradnju sa iseljenicima
Vremenski okvir	I i II kvartal 2021. godine
Partneri	Uprava za dijasporu, Iseljeničke organizacije
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 5.2.2.	Izrada informatora o uspješnim ženama u dijaspori
Indikator	Informator realizovan
Nosilac	Savjet za saradnju sa iseljenicima
Vremenski okvir	III i IV kvartal 2021. godine
Partneri	Uprava za dijasporu, Iseljeničke organizacije

Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 5.2.3.	Istrazivanje/anketa o crnogorskim ženama u dijaspori vezano za demografske varijable – npr. iz kojih krajeva Crne Gore zene odlaze kuda, iz kojeg razloga, kojim poslovima se bave u dijaspori.
Indikator	Istraživanje realizovano
Nosilac	Savjet za saradnju sa iseljenicima
Vremenski okvir	I i II kvartal 2021. godine
Partneri	Uprava za dijasporu
Sredstva	Redovna budžetska sredstva

OPERATIVNI CILJ – 5.3.	Unaprijediti normativni okvir za zaštitu prava iseljenika kroz iniciranje rasprave o pitanjima sticanja crnogorskog državljanstva, priznavanje crnogorskih vozačkih dozvola u zemljama prijema, kao i kroz rješavanje konzularnih potreba na „Konzularnim danima“.		
Indikatori učinka	Polazna vrijednost 2020.	Srednja vrijednost 2021.	Ciljna vrijednost 2023.
Utvrđen Nacrt Zakona o izmjenama i dopunama zakona o crnogorskom državljanstvu.	0%	0%	100%
Potpisana najmanje 2 dodatna međudržavna sporazuma o međusobnom priznavanju vozačkih dozvola.	19 država priznaje crnogorske vozačke dozvole	Potpisan najmanje 1 dodatni međudržavni sporazum o međusobnom priznavanju vozačkih dozvola.	Potpisana najmanje 2 dodatna međudržavna sporazuma o međusobnom priznavanju vozačkih dozvola.
Konzularni dani se održavaju u kontinuitetu.	Jednom u 3 godine	Održane	Redovno se održavaju
Opis trenutnog stanja		Opis željenog stanja	
Iseljenici i organizacije iseljenika, posebno u regionu, u kontinuitetu postavljaju pitanje o mogućnosti izmjena i dopuna Zakona o crnogorskom državljanstvu. Potpisan određeni broj međudržavnih sporazuma o međusobnom priznavanju vozačkih dozvola. Povremeno se održavaju tzv. „Konzularni dani“.		U cilju pripreme Analize o potrebama izmjena i dopuna Zakona o crnogorskom državljanstvu formirati medjuresorsku radnu grupu. Takođe, povećan broj međudržavnih sporazuma o međusobnom priznavanju vozačkih dozvola. „Konzularni dani“ se redovno održavaju, povećan broj konzularnih usluga za 20%.	

Aktivnost 5.3.1.	Izrada Analize o potrebama izmjena i dopuna Zakona o crnogorskom državljanstvu
Indikator	Realizovane javne rasprave o izmjenama i dopunama Zakona o crnogorskom državljanstvu u regionu i Albaniji
Nosilac	Ministarstvo unutrašnjih poslova, Savjet za saradnju sa dijasporom
Vremenski okvir	III i IV kvartal 2021. godine
Partneri	Uprava za dijasporu, organizacije iseljenika
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 5.3.2.	Iniciranje i zaključivanje sporazuma između Crne Gore i zemlje prijema o međusobnom priznavanju vozačkih dozvola, kao i

	spvođenju postojećih i iniciranju zaključivanja novih međunarodnih ugovora od značaja za iseljenike (iz nadležnosti MUP CG)
Indikator	Povećan broj potpisanih međudržavnih sporazuma
Nosilac	Ministarstvo unutrašnjih poslova
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	-
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 5.3.3.	Organizacija tzv. „Konzularnih dana“ u državama sa većom koncentracijom naših iseljenika, sa ciljem rasprava o konzularnim pitanjima i rješavanja raznih konzularnih usluga naše dijaspor
Indikator	Povećan broj realizovanih konzularnih usluga i potreba konzularne prirode za 20%.
Nosilac	Ministarstvo vanjskih poslova
Vremenski okvir	IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Ministarstvo unutrašnjih poslova, Uprava za dijasporu
Sredstva	Redovna budžetska sredstva

Oblast 6.			
STRATEŠKI CILJ	Unapređivanje privrednog partnerstva dijaspore - iseljenika		
OPERATIVNI CILJ – 6.1.	Unaprijediti saradnju istaknutih naučnika i privrednika iz iseljeničtva sa istraživačkim institucijama i privrednim subjektima u Crnoj Gori.		
<i>Indikatori učinka</i>	Polazna vrijednost 2020.	Srednja vrijednost 2021.	Ciljna vrijednost 2023.
Broj ostvarenih privrednih partnerstava između privrednika i naučnika iz iseljeničtva i privrednih subjekata u Crnoj Gori veći za 3 u odnosu na 2020. godinu.	Nema sistemski evidentiranih privrednih partnerstava (0)	1 ostvareno privredno partnerstvo između privrednika i naučnika iz iseljeničtva i privrednih subjekata u Crnoj Gori	Broj ostvarenih privrednih partnerstava između privrednika i naučnika iz iseljeničtva i privrednih subjekata u Crnoj Gori veći za 3 u odnosu na 2020. Godinu.
Opis trenutnog stanja		Opis željenog stanja	
Trenutno povezanost privrednika i biznismena u Crnoj Gori i dijaspori nije na visokom nivou. Zajednički skupovi i konferencije se ne održavaju baš često. Broj privrednih partnerstava nedovoljan.		Trebalo bi intenzivirati konferencije i skupove gdje će domaći stručnjaci i privrednici učestvovati zajedno sa kolegama iz dijaspore, kako bi se povećao broj privrednih partnerstava.	

Aktivnost 6.1.1.	Uspostavljanje baze privrednika i vlasnika biznisa u iseljeničtvu
Indikator	Baza formirana
Nosilac	Ministarstvo ekonomije
Vremenski okvir	III kvartal 2020. godine
Partneri	Uprava za dijasporu, Privredna komora, MVP (počasni konzulati)
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 6.1.2.	Povećati učešće stručnjaka i privrednika iz dijaspore na skupovima i konferencijama koje se organizuju u Crnoj Gori
Indikator	Povećano učešće stručnjaka i privrednika iz dijaspore na skupovima u Crnoj Gori
Nosilac	Ministarstvo ekonomije
Vremenski okvir	II i III kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Ministarstvo nauke, Uprava za dijasporu, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Nacionalna turistička organizacija (NTO)
Sredstva	Redovna budžetska sredstva

OPERATIVNI CILJ – 6.2.	Poboljšati dostupnost informacijama o prostorno planskoj dokumentaciji i planovima razvoja lokalnih samouprava crnogorskim iseljenicima posredstvom sajta Uprave za dijasporu i posjeta predstavnika lokalnih samouprava iseljeničkim organizacijama		
<i>Indikatori učinka</i>	Polazna vrijednost 2020.	Srednja vrijednost 2021.	Ciljna vrijednost 2023.

Na sajtu Uprave za dijasporu postavljene informacije o načinu dobijanja prostorno planske dokumentacije lokalnih samouprava i informacija o kontakt osobama za saradnju sa iseljeničkim organizacijama na nivou opštine.	0%	100% (Postavljeni)	100% (Postavljeni)
Broj posjeta predstavnika lokalnih samouprava iseljeničkim organizacijama povećan za 20% u odnosu na 2020. godinu.	10	Broj posjeta predstavnika lokalnih samouprava iseljeničkim organizacijama povećan za 10% u odnosu na 2020. godinu.	Broj posjeta predstavnika lokalnih samouprava iseljeničkim organizacijama povećan za 20% u odnosu na 2020. godinu.
Opis trenutnog stanja		Opis željenog stanja	
Nedovoljna informisanost o pristupu prostorno planskoj dokumentaciji lokalnih samouprava na sajtu Uprave za dijasporu. Takođe, rijetke posjete predstavnika lokalnih samouprava iseljeničkim organizacijama.		Postavljanje informacija u okviru opcije „korisne informacije“ o načinu dobijanja prostorno planske dokumentacije lokalnih samouprava na sajt Uprave za dijasporu. Takođe, organizovati češće i sadržajnije posjete predstavnika lokalnih samouprava iseljeničkim organizacijama.	

Aktivnost 6.2.1.	Informisanje iseljenika i iseljeničkih organizacija sa prostorno planskom dokumentacijom i planovima razvoja lokalnih samouprava, na veb sajtu Uprave za dijasporu
Indikator	Olakšan pristup informacijama o prostorno planskoj dokumentaciji i planovima razvoja lokalnih samouprava
Nosilac	Uprava za dijasporu
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Lokalne samouprave, Zajednica opština
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 6.2.2.	Uključivanje predstavnika lokalnih samouprava u posjete iseljeničkim organizacijama
Indikator	Pojačana komunikacija predstavnika lokalnih samouprava sa dijasporom
Nosilac	Uprava za dijasporu
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	Lokalne samouprave, Zajednica opština
Sredstva	Redovna budžetska sredstva

OPERATIVNI CILJ – 6.3.	Podignuti nivo učešća iseljenika u promociji crnogorskog turizma u saradnji sa MRT-a i NTO u zemljama prijema.		
Indikatori učinka	Polazna vrijednost 2020.	Srednja vrijednost 2021.	Ciljna vrijednost 2023.

Broj iseljenika i iseljeničkih organizacija koje u saradnji sa MRT-om i NTO sprovode aktivnosti na promociji crnogorskog turizma u zemljama prijema je podignut za 8 u odnosu na 2020. godinu.	Ne postoje zvanični podaci MRT i NTO	Broj iseljeničkih organizacija koje u saradnji sa MRT-om i NTO sprovode aktivnosti na promociji crnogorskog turizma u zemljama prijema je podignut za 6	Broj iseljeničkih organizacija koje u saradnji sa MRT-om i NTO sprovode aktivnosti na promociji crnogorskog turizma u zemljama prijema je podignut za 8
Opis trenutnog stanja		Opis željenog stanja	
Učešće iseljenika u promotivnim aktivnostima u oblasti turizma i Informisanje iseljenika o turističkoj ponudi u Crnoj Gori je nedovoljna. Isto važi i za uključivanje MRT-a u organizaciju susreta iseljenika u Crnoj Gori.		Intenzivirati učešće iseljenika u promotivne aktivnosti u oblasti turizma, a MRT što više uključiti u organizaciju susreta iseljenika u Crnoj Gori.	

Aktivnost 6.3.1.	Saradnja sa iseljenicima u promotivnim aktivnostima u oblasti turizma
Indikator	Učešće iseljenika u promociji crnogorskog turizma povećano
Nosilac	Ministarstvo održivog razvoja i turizma
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	NTO
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 6.3.2.	Informisanje iseljenika o turističkoj ponudi u Crnoj Gori
Indikator	Informisanost iseljenika o turističkoj ponudi u Crnoj Gori je na većem nivou
Nosilac	Ministarstvo održivog razvoja i turizma
Vremenski okvir	I – IV kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	NTO, organizacije dijasporu
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 6.3.3.	Uključivanje MRT-a u organizaciju susreta iseljenika u Crnoj Gori
Indikator	MRT povećalo učešće u organizaciju susreta iseljenika u Crnoj Gori
Nosilac	Ministarstvo održivog razvoja i turizma
Vremenski okvir	III kvartal 2020. i 2021. godine
Partneri	NTO, Uprava za dijasporu
Sredstva	Redovna budžetska sredstva
Aktivnost 6.3.4.	Izrada brošure o ambijentu za investiranje u postojeće i nove turističke proizvode
Indikator	Brošura izdata
Nosilac	Ministarstvo održivog razvoja i turizma
Vremenski okvir	I i II kvartal 2021. godine
Partneri	NTO, Uprava za dijasporu
Sredstva	Redovna budžetska sredstva